BUGU
Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

7/2, 108-131

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com
E-ISSN: 2717-8137
Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 12.02.2026

Makale Kabul Tarihi: 15.04.2026

Gebiç, N. (2026). Süleyman Ezber'in Robot Arkadaşım seri kitaplarında posthümanizm. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, *7*(2), 108-131. http://dx.doi.org/10.46321/bugu.1223

SÜLEYMAN EZBER'İN ROBOT ARKADAŞIM SERİ KİTAPLARINDA POSTHÜMANİZM

Yüksek Lisans Öğrencisi Nursena GEBİÇ

Karadeniz Teknik Üniversitesi nursena531@gmail.com ORCID

Öz

Hümanizm, akıl ve iradeyi ön plana çıkararak insanı merkeze alan ve evrendeki konumunu tanımlayan anlayıştır. Özellikle, 19. yüzyıldan itibaren yapay zekâ ve robot teknolojileri alanlarında yaşanan gelişmelerin gündelik hayata etki etmeye başlamasıyla insan-teknoloji ilişkisi yeniden ele alınır. Bireylerin bilişsel, biyolojik ve zihinsel sınırlılıklarının teknolojik ilerlemeler aracılığıyla aşılması düşüncesi transhümanizm akımının ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Transhümanizm, bireylerin kapasitelerinin arttırılmasını esas alarak daha uzun, sağlıklı ve mutlu bir yaşam önerir. Böylelikle makinelerle bütünleşmeye başlayan insanlık, posthümanist düşüncenin merkezinde yer alan yeni yaşam formlarının oluşumuna olanak tanır. Posthümanizm, türcülükten kaynaklanan ayrımcılıkların ortadan kalkması için tüm varlıkların düz bir ontolojide ele alınmasını önerir ve herhangi bir türün başka bir türe egemenlik kurmasını kabul etmeyerek tüm varlıkların eşit olduğunu savunur. Biyolojik insanların ve yeni varlıkların bir arada yaşamaya başlaması ise Haraway'in "yoldaş türler" kavramını literatüre kazandırır. Yoldaş türler, insanlara birlikte var olarak tüm sorumlukları paylaşırlar. Bu makalede, çocuk edebiyatı alanında edebî eserler kaleme alan Süleyman Ezber'in 2022 yılında yayımladığı *Robot Arkadaşım* seri kitapları, posthümanizm bağlamında incelenecektir. Posthümanizm araştırmalarının büyük çoğunluğunun din ve felsefe alanlarında yoğunlaşması, edebiyat alanında da çalışmalara ihtiyaç olduğunu gösterir. Bu çalışma, posthümanizmi edebî metinler üzerinden ele alarak alandaki bu boşluğu doldurmayı amaçlar. Serinin baş kahramanı olan *Hıçkırık*, yoldaş türler kavramını örnekleyen posthüman robotlar arasında yer alır. Bu tür karakterlerin, sıradan bir biçimde edebî kurgular içerisinde yer almaya başlamasıyla çocuk okuyucular geleceğe hazırlanır.

Anahtar Sözcükler: Türk edebiyatında posthümanizm, yoldaş türler, Süleyman Ezber, Robot Arkadaşım, Hıçkırık.

POSTHUMANISM IN SÜLEYMAN EZBER'S ROBOT ARKADAŞIM SERIES

Humanism is an understanding that places reason and will at the forefront, centring on humanity and defining its position in the universe. Particularly since the 19th century, developments in artificial intelligence and robotics technologies have begun to impact daily life, prompting a re-examination of the relationship between humans and technology. The idea of overcoming individuals' cognitive, biological and mental limitations through technological advances paved the way for the emergence of transhumanism. Transhumanism proposes a longer, healthier and happier life based on increasing individuals' capacities. Thus, humanity, which has begun to integrate with machines, enables the formation of new life forms at the centre of posthumanist thought. Posthumanism proposes that all beings be considered within a flat ontology to eliminate discrimination arising from speciesism and defends the equality of all beings by rejecting the domination of one species over another. The coexistence of biological humans and new entities introduces Haraway's concept of 'companion species' into the literature. Companion species share all responsibilities with humans by existing alongside them. In this article, the Robot Arkadaşım series of books, published in 2022 by Süleyman Ezber, who writes literary works in the field of children's literature, will be examined in the context of posthumanism. The fact that the vast majority of posthumanism studies are concentrated in the fields of religion and philosophy indicates a need for studies in the field of literature as well. In this study, post-humanism is addressed through literary texts, aiming to fill this gap in the field. The main character of the series, Hıçkırık, is among the post-human robots that exemplify the concept of companion species. As such characters begin to appear in literary fiction in an ordinary manner, young readers are prepared for the future.

Keywords: Posthumanism in Turkish Literature, Companion Species, Süleyman Ezber, Robot Arkadaşım, Hıçkırık.

Ø. Giriş

İnsan, varoluşundan itibaren değişim ve gelişime açık bir canlı olarak evrimini sürdürür. Bu süreç, kültürel etkileşimleri de kapsayacak şekilde biyolojik yapıdan bilişsel kapasiteye kadar genişleme gösterir. Tarihsel süreçte yaşanılan dönüşümlerin sadece fiziksel koşullardan ibaret olmadığı aynı zamanda felsefi boyutlarda da yenilenme sürecini beraberinde getirdiği yapılan araştırmalarla temellendirilir. Farklı dönemlerde düşünürler tarafından ele alınan varlık, yaşam amacı ve yaratılışın kaynağı gibi temel sorular, bireyi tanımlamaya yönelik kuramsal arayışları şekillendirir. 14. yüzyılda ortaya çıkan Rönesans dönemi, aklı ön plana çıkarırken sanatı merkeze alır. 17. yüzyıl da Aydınlanma Çağı ise insanı akıl ve bilim yoluyla evrene yön veren bir özne olarak konumlandırarak hem kendisini hem de çevresini anlamlandırma sürecine katkı sağlar.

Rönesans döneminde ortaya çıkan hümanizm, insanın yeniden yapılanmasını merkeze alan akımdır. 14. yüzyılda belirginleşen düşünce, temelde din dışılığı/kutsal dışılığı ifade ederek insanı merkeze koyan dünya görüşüdür (Çalışkan Akçetin, 2018, s. 693). Bu dönemde akıl ve iradenin ön plana çıkmasıyla insanın özgürlüğü ve üstünlüğü vurgulanır. Böylelikle bireyin potansiyelini keşfetme gücüne sahip olduğu ve ahlaki gelişimi ile değerini belirlemede yaratıcıya ya da başka otoritelere ihtiyaç duymadığı ifade edilir (Pekacar, 2020, s. 2).

Hümanist bakış açısı, 21. yüzyılda da varlığını koruyarak edebiyat, eğitim, sanat, ekonomi ve siyaset gibi birçok alanda etkisini hissettirir. Özellikle 19. yüzyıldan itibaren bilimsel ilerlemelerin gündelik yaşama getirdiği yenilikler, çeşitli düşünce akımlarının doğmasına zemin hazırlar. İnsan ve teknoloji arasındaki ilişkinin giderek güçlenmesi bireyin biyolojik ve bilişsel sınırlarını aşma düşüncesini doğurur. Bu durum da transhümanizm ile posthümanizm gibi yeni akımların ortaya çıkmasına olanak sağlar.

Transhümanizm, hümanizmin etkisiyle ortaya çıkarak kendini onun bir sonraki aşaması olarak kabul ettirir. Bilim ve teknolojinin yardımıyla insanın biyolojik, bilişsel ve zihinsel yeteneklerinin mevcut sınırlılıklarının aşılmasını ve bu yeteneklerin geliştirilip iyileştirilmesini amaçlayan insani bir düşünüş hareketi olarak nitelendirilir. "'Trans' ve 'hümanizm' kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen transhümanizmin ön eki olan 'trans' kavramı, 'geçiş, ötesine geçme veya karakter değiştirme, bir şeyden bir şeye geçme' anlamlarına gelir." (Blackford'tan aktaran Can, 2023, s. 117). Böylelikle transhümanizm, insanı daha gelişmiş bir varlığa dönüştürmeyi amaçlar. "Transhümanizm kavramını ilk defa 1957'de İngiliz biyolog ve düşünür Julian Huxley *New Bottles for New Wine* (Yeni Şaraba Yeni Şişe) adlı kitabında kullan[ır] (Huxley'den aktaran Köse, 2022, s. 192). Daha sonra 'Transhumanism' (1968) başlıklı bir makale yaz[ar]." (Köse, 2022, s. 192). Fakat bu terim, çağdaş anlamını zamanla kazanarak süreç içinde bilimsel ve felsefi çevrelerde farklı biçimlerde yorumlanarak çeşitlenir ve gelişir. Huxley'in yaklaşımı, sonraki görüşlerin temelini oluşturur. "Günümüzde kullanıldığı anlamda bir terim olarak transhümanizm, 1990 yılında fütürist düşünür Max More'un 'Fütürist Bir Felsefeye Doğru' adlı makalesinde tanımlan[ır]." (More'dan aktaran Can, 2023, s. 118). "Söz konusu çalışmada 'zeki yaşam formunun evriminin, şu anki insan formunun ve insan sınırlamalarının ötesine bilim ve teknoloji yoluyla geçmesi ve hızlanması arayışında bir yaşam felsefesi' olarak tanımlanır." (More'dan aktaran Yeşilkaya ve Umut, 2022, s. 89). Bu yaklaşım, insanın yalnızca fiziksel ve zihinsel kapasitelerinde ilerlemeyi değil aynı zamanda varoluşsal sorunlara çözüm arayarak daha uzun, sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmesini sağlamayı önerir.

Köklerini hem felsefeden hem de teknolojiden alan posthümanizm, ilk ortaya çıkışı ve kullanım biçimleri itibariyle birden fazla bağlamda gelişim gösterir. Kültürel, felsefi, eleştirel ve popüler posthümanizm gibi pek çok alt dalda ele alınan kavram, 1980'lerin sonundan itibaren kuramsallaşmaya başlar (Ağın, 2022). Ancak terim, 1980'den önce de kullanılır ve tanımlanır. Bu doğrultuda, posthümanizm terimi fiilen ilk defa 1977'de, Ihab Hassan'ın "Prometheus as Performer: Towards a Posthumanist Culture?" makalesinde kullanılır (Yavuz ve Almaz'dan aktaran Ağın, 2022, s. 39). Hassan, bu terimi insanın teknolojiyle birleşmesi üzerine felsefi ve kültürel bir kavram anlamında tanımlar. Ondan önce ise 1946-1953 yılları arasında Josiah Macy Vakfı tarafından New York'ta düzenlenen sibernetik konferanslarda ilk kez ortaya atılır. Bu toplantılarda önde gelen bilim insanları, insanı biliş, bilgi, madde ve anlam açısından ayrıcalıklı konumundan çıkaran yeni teorik modeller geliştirmeye çalışırlar (Wolfe'dan aktaran T-Samuelson, 2022). Posthümanizm, bilimsel çevrelerde kabul görmesinin ardından diğer alanlarda da kendine yer bulur. Özellikle teknofeminist Donna Harraway'in 1985 tarihli *Siborg Manifestosu*, kültürel posthümanizm için önemli bir ilham kaynağı olur (T-Samuelson, 2022). Böylelikle bilimsel ve kültürel anlamlarda etkili bir kavram olan posthümanizm, insanın teknolojiyle ilişkisini yeniden tanımlayarak çeşitli disiplinlerin ilgi odağı haline gelir. Teknolojik gelişimlerle birlikte biyolojik insandan farklı olan yaşam formlarının da gündelik hayat içerisinde yer alması Haraway'in "yoldaş türler[1]" kavramının oluşumuna zemin hazırlar. Posthümanist kuram ise insan ve diğer türlerin ötekileştirilmeden, biyolojik, bilişsel ve zihinsel özellikleriyle yoldaş türler olarak insanlar ile birlikte uyum içinde var oldukları anlayışı savunur.

[1] Yoldaş türler, insanla insan olmayanı, organik olanla teknolojik olanı, modernlikle postmodernliği ve doğa ile kültür gibi pek çok ikiliği beklenmedik şekilde bir araya getirir. Aralarındaki ilişki, hiyerarşik olmayan, karşılıklı ve birlikte evrilen bağ olarak tanımlanır. Ayrıntılı bilgi için Haraway'in *Başka Yer* isimli eserine bakınız.

1. Geçmişten Günümüze Yapay Zekâ: Kavramsal ve Tarihsel Bir İnceleme

İnsanı diğer canlı türlerinden ayıran en önemli niteliklerden bazıları; düşünebilen, öğrenebilen, kavrayabilen, problem çözebilen ve karar verebilen varlık olmasıdır. Bu özellikleriyle insan, hayatını ve çevresini sorgular. Anlamlar yükler ve yaşamını sürdürür. Bilinmeyene duyulan merak, yeni şeyler öğrenme arzusunu doğurur ve bu eğilim bilgisayar bilimleri alanında da kendini gösterir. Özellikle 21. yüzyıldan itibaren yapay zekâ (YZ) teknolojilerine yönelik ilginin artmasıyla ivme kazanır. Yapay zekâ, merak uyandıran bir alan olması nedeniyle birçok disiplin tarafından farklı yaklaşımlarla ele alınır ve çeşitli bakış açıları doğrultusunda tanımlanır. Bu bağlamda, "bir bilgisayarın, bilgisayar kontrolündeki bir robotun veya programlanabilir bir aygıtın insana benzer biçimde algılama, öğrenme, fikir yürütme, karar verme, sorun çözme, iletişim kurma vb. işlevleri sergileyebilme yeteneği" (TDK, 2026) şeklinde tanımlanırken; başka bir tanımda ise "yapay zekâ, genellikle akıllı varlıklarla ilişkilendirilen dijital bir yeteneğin, bilgisayar veya bilgisayar kontrolünde yerine getirilmesini sağlayan robottur" ifadesine yer verilir (Gülel'den aktaran Can, 2024, s. 5). Böylelikle bu tanımlar, yapay zekânın yalnızca teknik bir kavram olmadığını insanın düşünsel ve davranışsal özellikleriyle ilişkili çok yönlü bir alan olduğunu da ortaya koyar. Her ne kadar 21. yüzyıldan itibaren daha popüler bir konu haline gelmiş olsa da kavramın tarihsel süreci incelendiğinde izlerine çok daha eski dönemlerde de rastlanır. Pek çok çalışmaya konu olan bu terim, ilk kez 1956 yılında Dartmouth Konferansı'nda kullanılır. Profesör John McCarthy, bu konferansta yapay zekâ kavramını kullanan ilk kişidir. McCarthy söz konusu kavramı, insan gibi düşünme ve karar alma, insanların odaklandığı işleri yapma ve problem çözme becerisine sahip makineler olarak tanımlar (Can, 2024).

Yapay zekâya yönelik ilk yaklaşımlardan biri, makinelerin insan gibi düşünebilme yetisine sahip olup olmadığını sorgulayan insan yaklaşımı ya da diğer adıyla Turing Testi'dir. Bu yaklaşımın temelini Alan Turing'in 1950 yılında ortaya koyduğu fikirler oluşturur. Turing, "Computing Machinery and Intelligence" adlı makalesinde, makinelerin düşünebilme kapasitesini doğrudan sorgulamak yerine onların insan gibi davranıp davranamayacağına odaklanır (Uysal'dan aktaran Can, 2024). Bu doğrultuda geliştirdiği "Taklit Oyunu" ya da yaygın adıyla Turing Testi'nde, "Makineler düşünebilir mi?" (Turing'ten aktaran Can, 2024, s. 13) sorusuna yanıt arayan Turing, bir insan sorgulayıcıya verilen yazılı yanıtların insan mı yoksa makine tarafından mı üretildiği ayırt edilemiyorsa makinenin testi başarıyla geçmiş sayılacağını savunur (Say'dan aktaran Can, 2024). Türkiye'de ise ünlü matematikçi Cahit Arf, 1958-1959 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi'nde gerçekleştirdiği "Makine Düşünebilir mi ve Nasıl Düşünebilir?" adlı konuşmasında makineler ve beynin işleyişi hakkında bilgiler vererek bu konu hakkındaki düşüncelerini beyan eder. Ona göre, düşünen makinelerin çok karmaşık hesaplar yapabilmesini ve zor problemleri çözebilmesini anlamak için şeytanî bir zekaya ihtiyaç yoktur; doğru ve dengeli düşünmek yeterlidir (Arf, 1959). İnsan beyni ile makineler arasındaki farklardan biri, beynin kendi kendine inisiyatif alarak gelişebilmesiyken makinelerin sabit kalmasıdır. Ancak Arf'a göre, kendi kendini geliştirebilen makineler de tasarlanabilir. Aralarındaki asıl fark "insan beyninin estetik mahiyette müessirleri alıp onlar üzerinde işleyebilmesi ve yine estetik mahiyette olan kararlar verebilmesine, verilen bir işi yapıp yapmamak hususunda kendisini serbest hissetmesine mukabil makinede bu vasıfların benzerlerinin yok oluşudur." (Arf, 1959, s. 103). Turing'in yaklaşımında ise "makine" veya "düşünce" kavramları açıkça tanımlanmaz. Asıl vurgu bilgisayarların insan benzeri davranış sergileme yetisindedir. Ancak mevcut durumda bu testi eksiksiz geçebilen herhangi bir yapay zekâ sisteminin geliştirilememiş olması dikkat çekici bir olgu olarak değerlendirilir (Say'dan

aktaran Can, 2024). Bu noktada, zayıf yapay zekâ ile henüz gerçekleşmemiş olan güçlü yapay zekâ kavramları ortaya çıkar. Ortak noktaları olduğu gibi birbirinden ayırt edilmesi gereken işlevleri de vardır. "Zayıf yapay zekâ, çeşitli problemleri çözmekle yetinir. Kuşkusuz insan zekâsını taklit edebilir, ama söz konusu olan sadece mekanik bir taklittir, tamamen dış özelliklerin taklididir; ünlü Turing testini henüz herhangi bir bilgisayarın geçememiş olması bunu zaten kanıtla[r]." (Ferry, 2025, s. 150). "Güçlü yapay zekâ, insan zekâsını sadece dışarıdan taklit eden bir makinenin zekâsı olarak değil, fakat şimdiye kadar insana özgü olduğu düşünülen iki unsurla donatılmış bir zekâ olarak tasavvur edilir: Kendilik bilinci ve duygular- sevgi ve nefret, acı, haz, vd." (Ferry, 2025, s. 149). Birçok kişi tarafından ütopik veya distopik bulunan güçlü yapay zekâ ise uzmanları tarafından gerçekleşmesi güçlü ihtimal olarak görülür. Onlara göre bir gün insan beynine benzer makinelerin üretilebileceği ve bu bilgisayarların kendilik bilincine sahip olarak duyguları hissedebileceklerine inanırlar. Fakat biyologlara göre bu özelliklere sahip olabilmek için canlı bir bedenin gerekli olması gerekir (Ferry, 2025). Bilim insanları tarafından tartışmaları devam eden güçlü yapay zekâ teknolojileri ise gerçekleştiği takdirde insan ve makine arasındaki sınırların birbirinden ayırt edilemez hale gelmesinde belirleyici rol oynayacaktır.

2. Robot Teknolojilerine Kavramsal ve Tarihsel Bir Bakış

Transhümanist ve posthümanist akımların etkisiyle ortaya çıkan siborg ve humanoid kavramları hem terimsel hem de fiziksel düzeyde insanın yeni bir görünüm kazanmasına yol açar. Posthüman varlığın makinelerle bütünleşmesi, alışılmış "insan" formunun dönüşüm geçirmesine neden olurken bu dönüşüm beraberinde "robot" kavramını da gündeme getirir. "Ancak robot denildiğinde ilk akla gelen, günlük işleri yürütme konusunda insanlara yardımcı olan ve görünüşü de insan formunda olan makinelerdir." (Kılıç, 2024, s. 3). "Robot nedir?", "Her makine ya da mekanizma robot sayılır mı?" gibi temel sorular etrafında şekillenen tartışmalar, kavramın sınırlarını netleştirmeye yönelik önemli adımlardır. Bu soruların yarattığı merak ve bilimsel ilgi sayesinde robotlar, son yıllarda tüm dünyanın en çok odaklandığı alanlardan biri haline gelir. Robotların ne olduğu konusunda ortak görüş bulunmamakla birlikte, çeşitli alanlar tarafından ortaya konmuş farklı tanımlar mevcuttur (Kılıç, 2024). Türk Dil Kurumu'na göre robot, "belirli bir işi yerine getirmek için manyetizma ile kendisine çeşitli işler yaptırılabilen otomatik araçtır." (TDK, 2026). Türkiye Bilişim Ansiklopedisi'nde de "verilen görevleri ya doğrudan insan gözetimi altında önceden tanımlanmış bir programa göre ya da yapay zekâ tekniklerini kullanarak genel ilkeler çerçevesinde gerçekleştiren mekanik bir aygıt" olarak ifade edilir (Ören ve diğerlerinden aktaran Göktepe, 2023, s. 32).

Japonya Sanayi Robot Birliği'ne (JARA) göre robot; programlanabilir yapısıyla farklı işlevler üstlenebilir, otomatik kontrol sistemleri ve bilgisayar destekli bileşenlerle donatılarak fiziksel ya da zihinsel görevlerde insanın yerini alır ya da ona destek sunar (Ören ve diğerlerinden aktaran Göktepe, 2023). JARA, robotları endüstriyel ve hizmet robotları olarak 2 temel kategoriye ayırır. Endüstriyel robotlar, fabrika ortamlarında kullanılmak üzere tasarlanır; kontrol sistemleri ve sensörler sayesinde çevrelerini algılayabilirler. Genellikle elektronik, otomotiv ve lojistik gibi alanlarda görev alırlar. Hizmet robotları ise insanlara doğrudan yardımcı olmak amacıyla geliştirilir. Temizlik robotları, tıbbi robotlar ve ev içi yardımcı robotlar bu gruba girer (Yüksel'den aktaran Göktepe, 2023). Robot kavramının kökenine inildiğinde bu terimin ilk kez 1920 yılında Çek yazar Karel Čapek'in kaleme aldığı *R.U.R. (Rossum's Universal Robots)* adlı tiyatro oyununda geçtiği görülür. Eserde, insanlara hizmet etmesi amacıyla robotlar üreten bir şirketin konu edinildiği ve içerisinde "robot" ile "robotka"

kelimelerine yer verilir. Oyunda kullanılan bu kelimeler Çekçede "kulluk" ya da "zorla çalıştırma" anlamına gelen "robota" sözcüğünden türetilir (https://www.thefreedictionary.com/robot). Literatür incelendiğinde robot kelimesinin birçok tanımı mevcuttur. "Bir tanıma göre robot: iki veya daha fazla eksende programlanabilen, belirli bir otonomi seviyesine sahip, amaçlanan görevleri yerine getirebilmek için çevresi içinde hareket eden hareketli mekanizmalardır şeklinde yer almaktadır." (Aktaran Can, 2024, s. 29-30). Robotik bilimine çağdaş anlamını kazandıran ismin Amerikalı yazar Isaac Asimov olduğu belirtilir. Asimov'un 1942 yılında kaleme aldığı *Runaround* adlı kısa öyküsünde ortaya koyduğu "Robotların Üç Yasası", onu ilk roboetikçi haline getirir (Bakırcı'dan aktaran Kılıç, 2024). Yazarın bu yasalara, 1950 yılında yayımladığı *I, Robot* adlı eserinde de yer verdiği ifade edilir (Alkan'dan aktaran Kılıç, 2024). Bu kanunlar, yapay zekâ ve robotik alanı için temel oluşturur. Kanunların amacı, robotların ve yapay zekânın insanlığa zarar vermesini önlemek ve onları güvenli, faydalı varlıklar haline getirmektir. Ayrıca söz konusu yasaların hiyerarşik bir düzen içerisinde kurgulandığı; üçüncü yasanın ikinciye, ikinci yasanın ise birinciye aykırı olamayacak şekilde düzenlendiği ifade edilir (Erdoğan'dan aktaran Kılıç, 2024).

> Asimov'un 3 Robot Yasasını şöyle açıklamak mümkündür (McAleer'den aktaran Kılıç, 2024: 5);
>
> 1- Bir robot bir insana kendi zarar veremez ve bir insanın zarar göreceği bir durumda tepkisiz kalarak onun zarar görmesine izin veremez.
>
> 2- Bir robot bir insanın emirlerine uymak zorundadır. Ancak bu yalnızca birinci maddeyle çelişmediği sürece geçerli olacaktır.
>
> 3- Bir robot kendi varlığını korumak ve sürdürmek zorundadır. Ancak bu da birinci ve ikinci maddeyle çelişmediği sürece geçerli olacaktır.

Robotlarla ilgili temel fikirlerin başlangıcı olarak kabul edilen bu kanunlar, zamanla değişen koşullar karşısında yeniden yorumlanma gerekliliğini doğurur. Çünkü robot kavramı, ilk ortaya atıldığı dönemlerde daha basit ve sınırlı bir anlam taşırken günümüzde çok daha gelişmiş ve karmaşık sistemleri ifade eder (Yeniocak ve Yiğit'ten aktaran Kılıç, 2024).

3. Robot Arkadaşım Seri Kitaplarının Posthümanizm ve Yoldaş Türler Bağlamında İncelenmesi

Süleyman Ezber, 1986 yılında İstanbul'da doğar. Yıldız Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun olduktan sonra uygulamalı sosyoloji alanında yüksek lisans eğitimine başlar. Yazar, *Çocuk Kitapları Okuma Alışkanlığı Edinmenin Çocuğun Eğitim Sürecinde ve Daha Sonraki Yaşamı Üzerindeki Etkileri* isimli yüksek lisans tezinde, kitap okuma alışkanlığı edinmenin çocukların eğitim sürecinde ve sonraki yaşamı üzerindeki etkilerini belirli kriterler çevresinde inceleyerek akademik alana katkı sunar (Ezber, 2022). Aynı zamanda sosyolog kimliğiyle, toplumu ve çocukları yakından inceleyerek kaleme aldığı çocuk kitaplarıyla da edebî faaliyetler gerçekleştirir. Yazarın edebiyat ile ilişkisi, okul yıllarında birçok dergi ve gazetede görev alarak küçük yaşlardan itibaren başlar. Üniversite zamanında da çocuk edebiyatına yönelmesiyle birlikte bu alanda eğitici eserler vermeye devam eder.

Çalışmanın konusunu oluşturan *Robot Arkadaşım* serisi, 2022 yılında yayımlanarak yazarın ikinci çocuk kitabı serisi olarak okurla buluşur. Bu eserler, çizer Ahmet Demirtaş'ın çizimleriyle zenginleşir. Dört kitaptan oluşan serinin sıralaması şöyledir: *Çin'de Kurtarma Operasyonu, Hafıza Kurtarma Operasyonu, Uydu Kurtarma Operasyonu* ve *Hıçkırık'ı Kurtarma Operasyonu*'dur. Bu eserlerde, dünyanın en gelişmiş yapay zekâsına sahip Hıçkırık isimli robotun, kimlik kazanma ve toplumda var olma sürecinde yaşadığı olaylar konu edilir.

3.1. Çin'de Kurtarma Operasyonu İsimli Hikâye Kitabının Posthümanizm Bağlamında İncelenmesi

Yapay zekâ teknolojileri, gündelik yaşam, eğitim, sağlık ve iş hayatında insanların işlerini kolaylaştıracak şekilde etkili olarak sosyo-kültürel yapıda değişim ve dönüşümlere yol açar. Gelişmiş yapay zekâlara sahip makinelerin, toplumsal hayatta sıradan bir biçimde birey olarak yer alması edebiyatta da karşılık bulur. Bu tür karakterler aracılığıyla insanlık, bugün tedirginlikle yaklaştığı ancak bir gün mutlaka karşılaşacağı geleceğe edebî eserler yoluyla hazırlanır. Süleyman Ezber'in *Robot Arkadaşım* seri kitaplarında yeni dünya düzeninde yoldaş türler arasında değerlendirilebilecek robotlar vardır. Bu robotların en gelişmişi, serinin başkahramanı ve posthümanist bir çerçeveden incelemeye müsait veriler içeren Hıçkırık'tır. *Çin'de Kurtarma Operasyonu* isimli ilk kitapta Hıçkırık, robot çalışmaları ve yapay zekâ alanında başarılı bir profesör olan Vecihi Gerçek tarafından tasarlanır. Profesör, dünyanın en gelişmiş yapay zekâsına sahip robotu olan Hıçkırık'ı, evinin giriş ve bodrum katında bulunan "Gerçek Robot" isimli teknoloji firmasında çalışma arkadaşlarıyla birlikte üretir. Her ne kadar metin boyunca Hıçkırık, gelişmiş yapay zekâ ürünü olarak tanımlansa da dış görünüşü küçük erkek çocuğuna benzediği için onun robot olduğu kolaylıkla fark edilemez. Giyim tarzı, saç modeli ve mimikleri tamamen insan formuna uygundur. "Robotlar yalnızca insan zekâsı ve yeteneklerini taklit etmekle kalmayıp insan anatomisini de taklit eder." (Göktepe, 2023, s. 39). Onun sahip olduğu insansı özellikler, Vecihi Gerçek ve arkadaşlarının bilinçli tasarımıdır. Bu yönüyle Hıçkırık, teknolojinin geldiği son noktayı temsil ederken posthümanizm kuramının da öngördüğü posthüman varlık anlayışını örneklendirir.

Hıçkırık, fiziksel, bilişsel ve duyuşsal özelliklerinin son hâline teknolojik gelişim süreci sonucunda ulaşır. Onun önceki sürümleri, sahip oldukları özellikler bakımından güncel hâlinden farklıdır. Nitekim "Sevimli dostumuzun tam ismi Hıçkırık Rob-3 yani o, Hıçkırık projemizin üçüncü sürümü." (Ezber, 2023, s. 10) ifadesiyle de vurgulandığı üzere karakter gelişmiş yapay zekâ projesinin devamıdır. Serinin *Hafıza Kurtarma Operasyonu* isimli ikinci kitabında yer alan "İlk başta böyle değildi. Uzun yıllar süren çalışmalar sonucu bugünkü şeklini aldı. Rob-1 ve Rob-2 isimli eski sürümleri insana bu kadar benzemiyordu. O zamanlar ilk bakışta robot olduğu anlaşılıyordu. Sonra çok şey değişti." (Ezber, 2022, s. 8) ifadeleriyle ilk versiyonunun Rob-1 olarak adlandırılması başlangıçta tamamen mekanik bir icat olarak tasarlandığını gösterir. Ancak zamanla kazandığı "Hıçkırık" ismi, hikâyede duygusal bağlamla açıklanır.

> Hıçkırık'ın isim babası, babam Vecihi Gerçek olabilir ancak o adı almasının esas nedeni benim! Babam ilk sürümü tasarlarken ben karnındaki şişkinlik yüzünden sürekli ağlayan, etrafa rahat vermeyen bebekmişim. Aldığım ilaçların da etkisiyle sürekli "hık hık" diye sesler çıkarıyormuşum. Henüz bugünkü kadar gelişmemiş olan Rob-1 bana uzun uzun bakıp "hık hık" diye sesler çıkarmaya başlamış. Galiba insanların böyle konuştuğunu zannetmiş. Annemle babam, bu duruma çok gülmüş. O günden sonra Rob-1'e aralarında Hıçkırık demeye başlamışlar (Ezber, 2023, s. 12-13).

Vecihi Gerçek, ürettiği yapay zekâya teknoloji ile ilgisi olmayan samimi bir isim arar. Ancak Rob-1'i tanıtacağı basın toplantısı yaklaşırken hala ona isim bulamaz. Sonra "Neden olmasın?" düşüncesi ile aile arasında yaşadığı olaydan etkilenerek "Hıçkırık" ismine karar kılar. Bu adın, bebeğin çıkardığı "hık hık" seslerinden esinlenerek verilmiş olması makinelerin, henüz duyguları hissedemeseler de insan duyguları ve davranışları üzerinde yönlendirici etkiye (Acar, 2007, s. 63) sahip olduklarını gösterir. Böylelikle Hıçkırık, yalnızca yapay zekâ ürünü olan robot değil aynı zamanda aile içinde kimlik kazanan ve duygusal bağ kurulan posthüman figür hâline gelmeye başlar.

Vecihi Gerçek'ın kızı İpek'in/anlatıcının "tıpkı benim gibi" ifadesi, Hıçkırık'la arasında empati bağı kurduğunu ve onu makineden çok insana yakın bir kişilik olarak gördüğünü gösterir. Hıçkırık'ın çiçek koklamak, denize girmek, oyun oynamak hatta hastalanmak gibi yalnızca insana özgü deneyimlere duyduğu özlem, onun içsel dünyasını ve duygusal arayış içerisinde olduğunu ortaya koyar.

> Hıçkırık'ın yapmak isteyip de yapamadığı birçok şey var. Mesela bir çiçeği koklamayı çok istiyor. Tıpkı benim gibi denize girmeyi, abim Ferit'le top oynayabilmeyi, terledikten sonra buz gibi suyu mideye indirip hasta olabilmeyi arzuluyor. Öksürmeyi de hapşırmayı da merak ediyor. Bunları bir kez bile yapabilmek için neler vermez. Bunları yapamaz çünkü o bizim gibi çocuk değil. Çocuk olmasına çocuk da gerçek bir çocuk değil. Hıçkırık bir robot. En iyi arkadaşım olan Hıçkırık'ın mucidi de babam! (Ezber, 2023, s. 8).

Hıçkırık'ın arzularını, isteklerini ve yapmak istediklerini dile getirmesi Kurzweil'in gelecekte makinelerin bilinçli görüneceği ve kendi öznel deneyimleri hakkında konuştuklarında biyolojik insanlar için inandırıcı olacağı (Kurzweil, 2021) yönündeki öngörülerini destekler. Bu durum, insana özgü birçok yetinin yapay zekâ tarafından üstlenilmesinin, onu insan olmayan ancak insan olmayı hedefleyen bir varlık olarak değerlendirilmesine yol açtığını savunan görüşle örtüşür (Hallevy'den aktaran Can, 2024). Serinin ilk kitabında, Hıçkırık'ın beklentileri biyolojik insanlar tarafından yeterince karşılık bulamasa da daha sonrasında kazandığı özelliklerle herkes tarafından kabul görecektir.

> Babam basın toplantısında gazeteci ve televizyonculara Hıçkırık'ı anlatırken "Çok gelişmiş bir yapay zekâsı var. Şimdilik on bir yaşındaki bir erkek çocuğu gibi davranmaya programlandı. Öğrenmeye çok meraklı. Duygusal zekâ gelişimini hep birlikte inceleyeceğiz. Bunun için gerçek bir aile deneyimine, devamlı yakın gözlem altında olmaya ihtiyacı var" demişti. Sonra beklenilen cümle gelmişti: "Hıçkırık'a ihtiyacı olan aile ortamını yine bizzat ben sağlayacağım. Geçmiş sürümler gibi evimde, bizimle birlikte yaşayacak. Oğlum Ferit ve kızım İpek'ten sonra Hıçkırık da üçüncü çocuğum gibi olacak" (Ezber, 2023, s. 8-9).

Aile içinde birey gibi konumlandırılması, yapay zekânın yalnızca teknik araç olmadığını toplumsal bağlamda anlam kazanan özne olarak ele alındığını gösterir. On bir yaşındaki erkek çocuğu gibi davranacak şekilde programlanması ve profesör tarafından "üçüncü çocuk" olarak görülmesi robotun sosyal çevreye ve aile yapısına dâhil edildiğini ortaya koyar. Bu durumda, hikâyede "yer alan aile kavramı da geleneksel aile yapısına bir meydan okuma olarak görülebilir." (Arslangörür, 2025, s. 195). Hıçkırık'ın gelişiminin aile ortamında gözlemlenecek olması ise posthümanist bakış açısıyla, teknolojik varlıkların yalnızca işlevsel değil toplumsal rollere sahip bireyler olarak anlamlandırılabileceğini destekler.

> Üstelik böylesine gelişmiş bir robotla yaşamak bambaşkaydı. Önceleri garip geldi. Çok iyi gözlem yapıyor, kendi kendine bir şeyler öğrenebiliyordu. Ne yaparsam onu yapıyor, ne söylersem tekrarlıyordu. Papağan gibiydi. Gerçekten de öğrenmeye çok meraklıydı. Üstelik bazen de ısrarcıydı. Bir sabah az kalsın benimle okula geliyordu. Annemle güç bela ikna ettik (Ezber, 2023, s. 9-10).

Hıçkırık'ın çevresine gösterdiği yüksek düzeyde dikkat, gözlem yoluyla öğrenme becerisi ve insana özgü davranışları taklit etme yetisi, onun yalnızca programlanmış robot olmadığını ortaya koyar. Çevresindekileri izleyerek kendi kendine bilgi edinmesi, tekrarlar yoluyla dili kullanması ve zaman zaman ısrarcı tutumlar sergilemesi, gelişmiş bir yapay zekânın duygusal ve sosyal etkileşime açık yönlerini gösterir. Nitekim yapılan çalışmalar,

robotların çevrelerini algılayarak karmaşık karar verme mekanizmaları geliştirebildiklerini ve böylece daha zeki, özerk ve etkin çalışabildiklerini ortaya koyar (Göktepe, 2023). Okula gitmek istemesi gibi davranışlar ise onun öğrenme arzusunun ötesinde insan deneyimlerine katılma isteği taşıdığını düşündürür.

> Hıçkırık benimle konuşmuyordu. Merdivenin altındaki geniş dolaba gireli iki gün olmuştu. Birçok kez yanına gidip içeriye girmeyi denememe rağmen başaramadım. Bir süpürge sapıyla kapıyı sıkıştırmıştı. İstesek kapıyı zorla açabilirdik ama babam buna izin vermedi. Onun duygusal tepkilerine saygı duymalı, kendi isteğiyle dışarı çıkmasını beklemeliymişiz (Ezber, 2023, s. 14).

Seri boyunca Hıçkırık'ın yaşadığı olaylar karşısında verdiği tepkilerde, Profesör Vecihi her zaman onun duygusal durumunu dikkate alan bir yaklaşım sergiler. Hıçkırık'ın bir süre dolaba kapanması ve kimseyle iletişim kurmaması teknik sorun olarak değerlendirilmez. Aksine öz farkındalık ve anlama yetisi kazanmış güçlü yapay zekâların da duygusal tepkiler kazanıp üretebileceği varsayımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü metin boyunca Hıçkırık, gelişmiş yapay zekâsıyla, "az çok bizimki gibi bilinçli zihinleri, öz farkındalığı ve anlama yetisi gerçekten olan makineler inşa etme amacına" (Wooldrigde, 2022, s. 249) yaklaşan posthüman örnek olarak kurgulanır. Bu bağlamda, Hıçkırık'ın davranışları henüz gerçekleşmemiş olsa da makinelere ve yapay zekâlara duygu kazandırma çalışmalarının kuramsal hedefleriyle örtüşür. Vecihi'nin bu duruma müdahale etmek yerine Hıçkırık'ın kendi isteğiyle dışarı çıkmasını beklemesi ona birey gibi davranıldığını ve duygularına saygı gösterildiğini ortaya koyar. Bu durum her ne kadar ütopik gözükse de Kurzweil gibi fütüristlerin yakın zamanda gerçekleşmesini beklediği durumdur. Onlara göre robotlar, gelecekte duygusal tepkileriyle tamamen bizleri ikna eden varlıklar olarak hayatımızda yer alacaklardır. Örneğin şakalarımıza inandırıcı şekilde gülüp sonrasında bizi ağlatacaklardır. Ya da korkularımız ve arzularımızdan bahsederken samimiyetlerine inandıracaklardır. Kurzweil'e göre böylesi bir durumda insanlık, mekanik bir aracı duygu ve düşünceleriyle her şekilde bilinçli bireyler olarak görmeye başlayacaktır (Kurzweil, 2021). Bu yaklaşım, insan-robot ilişkisini yalnızca işlevsel düzlemde değil, sosyal boyutlarıyla da ele alan posthüman anlayışın yansımasıdır. Ayrıca gelişmiş özellikleri ve kazanmaya başladığı insansı davranışlarıyla sosyal hayat içerisinde yer almaya başlayan Hıçkırık hem kendi varoluşunda hem de etrafındakilerin yaşamlarında bir dönüşüme sebebiyet verir.

> -Artık robotlar programlandıkları şeyi tekrarlamaktan daha fazlasını yapmalı. Yaşamalı ve öğrenmeliler. İnsanlara, onları anlayan ve onlar gibi düşünen yardımcılar gerekecek.
> Babam açıklamasına açıklıyordu ama o konuştukça sanki kafamdaki soru işareti daha da büyüyordu.
> -Büyüklere mi yoksa çocuklara mı, diye sordum bu kez.
> -Hem büyüklere hem de çocuklara kızım. Aslına bakarsan her yaştaki insana gerekecek. Hıçkırık işte tam da bu nedenden ötürü hayatına yetişkin olarak değil de küçük bir çocuk olarak başladı. Şu anki Hıçkırık'ın, önceki sürümleri olan Rob-1 ve Rob-2'yi biliyorsun zaten (Ezber, 2023, s. 20).

Seri boyunca Hıçkırık, ilk üç kitapta on bir, son kitap olan *Hıçkırık'ı Kurtarma Operasyonu'*nda ise on iki yaşındadır. Kurgunun başından sonuna kadar küçük çocuk olarak devam etmesinin Vecihi tarafından gerekçeleri vardır. Hıçkırık'ın yetişkin değil de küçük çocuk olarak hayata başlaması insanın gelişim özellikleriyle benzer bir sürece sahip olduğunu gösterir. O, teknolojik icat olmanın yanı sıra tıpkı insan gibi gelişime ve evrime açık varlık olarak

metinde yer alır. Serinin sonuna kadar küçük çocuk olarak kalsa bile yaşam boyu öğrenmeye meraklı üstün zekâsıyla yetişkin yaşlarının da son derece gelişmiş olacağını Vecihi, "Hıçkırık eli bastonlu yaşlı bir amca olana kadar gerçek bir insan gibi yaşayacak ve bu sayede insanın her yaşına ait gözlemler yapacak." (Ezber, 2023, s. 21) sözleriyle ifade eder. Tıpkı sıradan insan gibi tüm gelişim evrelerini yaşayacak olan Hıçkırık, fiziksel, duygusal ve bilişsel olarak tüm süreçleri öğrenerek insanla arasındaki farklılıkları daha da azaltacaktır. Bu da posthümanist açıdan insan ve teknoloji arasındaki sınırların bulanıklaşmasının daha da arttığının göstergesidir.

> - Onun adı yer bulucu değil, konum bulucu. Sen babanın ne kadar güvenli ve sağlam çalıştığını bilmiyor musun? Üzerindeki tek konum bulucu o değildi. Göğsüne yerleştirdiğiniz akıllı telefonundan da nerede olduğunu bulabiliyoruz, dedi övünerek ve ekledi: Bilim insanları olarak her zaman bir adım öndeyiz! (Ezber, 2023, s. 25).

Transhümanist ve posthümanist akımlarının destekçileri olduğu kadar karşıtları da vardır. Birçoğu için yapay zekâ ve enformasyon teknolojilerindeki hızlı ilerleyiş korkulması ve endişe duyulması gereken bir konudur. "Çünkü 'Darwinci' zekâya sahip her varlık, ve Hawking'in takip ettiği hipoteze göre zekâ sahibi makineler de, ilk ve temel olarak hayatta kalmaya, dolayısıyla yaşamını tehdit eden her şeyi yok etmeye çabalar" (Ferry, 2025, s. 153). Ancak profesörün "bilim insanları olarak her zaman bir adım öndeyiz" sözleri teknoloji ve insan arasında hiyerarşiyi kurar. Vecihi, insan eliyle oluşturulan teknolojinin üzerinde üstün konumda olduğunu ifade eder. Bu da posthümanizmin tartıştığı iktidar ilişkileri ve insan merkezcilik temalarını ortaya koyar. Fakat, bu durum posthümanizmin genel amacına terstir. Çünkü posthümanizme göre "insanın evrendeki her şeyle doğrudan ya da dolaylı bir ilişkisi vardır. Bu ilişkide asıl olan her şeyin düz bir ontolojide ele alınması gerekliliğidir. Bu nedenle insanın diğer her şeye karşı üstün bir tür olduğu düşüncesi" (Arslangörür, 2025, s. 219) posthümanizmin eleştiri alanlarından birini oluşturur ve hikâyede ise bu süreç henüz tamamlanmamıştır.

> Annem çocuk psikoloji alanında uzmanlaşırken babamın aklı fikri robotlardaymış. Annem bazen babama, "İyi ki benim yerime bir robotla evlenmedin Vecihi." der. Babamın küçük yaşlardan gelen robot sevdasını dinlemek gerçekten çok keyifli. Babam herkesi şaşırtmayı çok sever. Düğün törenlerinin sunucusu atölyesinde ürettiği bir robotmuş! (Ezber, 2023, s. 33-35).

Vecihi Gerçek'in eşi, Açelya Gerçek'in ifadesi ironik bir söylem içerir. Teknoloji ile iç içe olunan 21. yüzyılda bile henüz robotlarla evlilik fikri tam anlamıyla benimsenmez. Nadiren de olsa gazete veya internet haberlerine yansıyan bu olaylar, insanlık için hala ütopik veya distopik fikirlerdir. Anne Açelya'nın, "İyi ki benim yerime bir robotla evlenmedin." (Ezber, 2023) şakası onun hem insan-robot ayrımının farkında olduğunun hem de bu sınırı sorguladığının göstergesidir. "Toplumsal yaşamı şekillendiren en mühim kurum kuşkusuz aile müessesesidir. Aile toplumun sigortası olarak görülmekle beraber gelecekte nasıl bir toplum yapısı ile karşı karşıya kalınacağına dair kurgular yapıldığında değişimin ilk gözlemlendiği mefhum da doğal olarak aile olmaktadır." (Arslangörür, 2025, s. 192). Posthümanizme göre aile, sadece biyolojik insanlardan oluşmak zorunda değildir. İnsanın biyolojik ve bilişsel sınırlılıklarının bilimsel gelişmeler aracılığıyla aşılması fikri, hedeflenen posthüman modelin öngördüğü yeni türün ortaya çıkışını hedefler. Bu yeni tür ile insan-olmayan varlıkların da aile kurumuna dahil olabileceği yeni alan oluşur. Böylelikle metin aracılığıyla insan merkezli aile yapısının kırılmaya başlandığı işaret edilir. Ayrıca profesörün, atölyesinde ürettiği robotun düğün sunuculuğu yapması onun sosyal alanlarda da farklı rolleri üstlenebileceğini gösterir.

> Ona "Baba" diye hitap edenler yalnızca abimle ben değiliz. Robotları da babama Vecihi Baba der. Babam, onların kendisine böyle hitap etmeleri için yazılımlarını özellikle ayarlıyor. Yeni yaptığı bir robotun ilk sözlerinin "Merhaba Vecihi Baba" olması ona inanılmaz bir keyif veriyormuş. Babam: "Yeni bir robottan bu sözü duyunca yorgunluğum bir anda buhar oluyor. Çünkü onlar da benim çocuklarım." diyor. (Ezber, 2023, s. 35).

Eserde, Vecihi Gerçek biyolojik olarak iki çocuğa sahip bir babadır ve bu duygudan yoksun değildir. Buna rağmen, yeri geldiğinde günlerce çalışıp emek verdiği robotlarını teknik ürün olarak görmek yerine kendi çocukları olarak konumlandırır. Robotlarının yazılımlarını bilerek "Vecihi Baba" diye hitap edecek şekilde ayarlaması, onun hem teknoloji ile kurduğu yakın bağı hem de robotların birer çocuk (özne) gibi değer taşıdığını ortaya koyar. Ayrıca kendisine "baba" diye hitap ettirmesi posthümanist bağlamda incelendiğinde kendinden sonraki türün yaratıcısı konumunda olduğu imasını taşır. Çünkü "eski çağlardan beri insan, kendinden esinlenerek, kendisine benzeyen varlıklar üzerine düşünmeyi sürdürür. İnsana benzeyen fakat kimi yönleriyle insandan eksik olan; insanın eksikliklerini tamamlayacak ve bununla beraber insana hizmet ve itaat edecek bir varlığın oluş fikri, öteden beri çekici gelir." (Ergün Takan, 2017, s. 43). Böylelikle hümanizmle birlikte kendi gücünün kuvvetini hisseden insan, teknolojik gelişmelerle birlikte kendi insanının/varlığının yaratıcısı olarak tanrılaşmak fikrinin cazibesine kapılır.

> İsveç'te yapay zekâ kongresi düzenleniyormuş. Dünyanın her tarafından bilim insanlarının buluşacağı etkinliğin onur konuğu ise Hıçkırık'mış. Çünkü o dünyanın en gelişmiş yapay zekasıymış. Beni asıl şaşırtan babamın buna nasıl razı olduğuydu. Çünkü o, Hıçkırık'ı dış dünyanın zararlı etkilerinden özenle korur. Kendini gerçek bir çocuk gibi hissetmesi, duygusal gelişiminin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için (Yine babamın sözlerini kullanıyorum.) onu teknolojik kongrelere, bilim fuarlarına götürmeyi tercih etmez (Ezber, 2023, s. 44-45).

Kongre gibi resmî akademik bir ortama Hıçkırık'ın onur konuğu olarak davet edilmesi, başlangıçta makine olarak görülen bu icadın sonrasında yalnızca teknolojik ürün olarak görülmediğinin göstergesidir. "Teknoloji ve yapay zekâ alanındaki gelişmeler robotların insanlarla etkileşim kurabileceği sosyal robotların gelişmesini sağla[r]. Günümüz de hem insan şeklinde hem de sosyal yetenekleri kullanabilen robotlar vardır. Bu robotlar sosyal insansı robot olarak tanımlan[ır]." (Bal, 2024, s. 1). Böylelikle Hıçkırık, geçirdiği dönüşüm sonucunda toplumsal ve bilimsel özne hâline gelerek sosyal insansı robot niteliği kazanır. Vecihi'nin çocuğu gibi gördüğü yapay zekâyı dış dünyanın tehlikelerinden korumak istemesi onun korumacı baba kimliğinin somutlaşmış hâlidir. Kendini ürettiği robotun sahibi olarak görmez. Onu, geliştirilecek ürün olarak görmenin aksine yetiştirilmesi gereken bir çocuk gibi sahiplenir. Böylesine tavır takınmasının nedeni ise yapay zekâların da duygusal ve psikolojik gelişime sahip olabileceği fikridir. Bu yüzden Hıçkırık'ın "kendini gerçek bir çocuk gibi hissetmesi"nden söz ederek ona biyolojik çocuk kadar özen gösterir. Alıntı, teknolojik ürünlerin duygusal varlıklar olarak da konumlandırılabileceğine dair gönderme sunar.

> -Sizin aklınız nasıl çalışıyor, diye sordu. Ben çok zor matematik denklemlerini çözebiliyorum. Beş, altı hatta yedi basamakları sayıları birbiriyle çarpabiliyor, saatte bin iki yüz sayfa kitap okuyabiliyorum ama bu sorduklarınızdan hiçbir şey anlamıyorum. Herhalde yıllar geçse bile ben bunların cevabını yine bulamam. Hıçkırık şaşırınca çok tatlı oluyordu. İşaret parmağımı kafama götürdüm.
> - Buna kafa derler akıllı bıdık, dedim (Ezber, 2023, s. 64).

Hıçkırık, gelişmiş yapay zekâ robotu olarak ileri düzey bilişsel yeteneklere sahiptir. Öğrenme hızı sayesinde normal bir insanın yapamayacağı özellikler sergiler. Kendi ifadesinden de anlaşıldığı üzere okuma hızının üst düzey olması ve ona verilen matematiksel işlemleri yapmada hızlı olmasıyla oldukça zeki ve pratiktir. Ancak doğal dili anlamakta zorluk çeker. "Eleştirmenlerin çoğu bilgisayarların; metaforlar, mecazlar, cinaslar, çifte anlamlar ve mizah dahil, insan dilinin inceliklerinde asla uzmanlaşamayacağını tartışırlar." (Kurzweil, 2021, s. 142). Bu da Hıçkırık gibi bir yapay zekânın insan benzeri zekâyı taklit etme kapasitesinin sınırlı olduğunu ortaya koyar. Zekâ yalnızca işlem gücünden ibaret değildir, kültürel, deneyimsel ve bedensel boyutlarla da şekillenir. Bunun farkında olan İpek ise mizahi bir dille "buna kafa derler akıllı bıdık" diyerek Hıçkırık'a takılır. Her ne kadar onu kardeşi gibi görse de onun robot olduğunun ve biyolojik olarak normal insandan farklı olduğunun bilincindedir. Ayrıca onun insan gibi şaşırmasını tatlı bulması, robotun duygusal olarak insanlaştığını gösterir.

> Markus abi henüz İsveç'e gitmeden önce Hıçkırık'ın zihninde kablosuz manyetik taramalar yapıldığına dair kayıtlar buldu. Bu, gece vakti kalkmalarını, evden kaçmaya çalışmalarını açıklıyordu. Gerçek Robot ekibi bu taramalara karşı önlem paketi içeren yeni bir güvenlik sürümü için çoktan kolları sıvamıştı bile (Ezber, 2023, s. 118-119).

Kurgu esnasında evden kaçma girişiminde bulunan ve tuhaf davranışlar sergileyen Hıçkırık'ın bunları yapma sebebi araştırılır. Gerçek Robot ekibinde bilgisayar mühendisi ve yapay zekâ uzmanı olarak çalışan Markus, Hıçkırık'ın zihninde rakip firma tarafından "kablosuz manyetik taramalar" yapıldığını tespit eder ve güvenlik sürümünü günceller. Eser boyunca Hıçkırık, insana benzerliği sayesinde birçok yönden kimlik kazanır ve aktif özne gibi görünür. Ancak tüm özelliklerini bir insana ve insan zekasına bağımlı olarak sürdürür. Bu durum, insan ve makine arasındaki sınırların artmasına rağmen teknolojik varlıkların hâlâ insan deneyimi ve rehberliğiyle şekillendiğini gösterir.

3.2. Yoldaş Türlerle Birlikte Varoluş: Hafıza Kurtarma Operasyonu İsimli Hikâye Kitabının Posthümanizm Bağlamında İncelenmesi

Serinin ikinci kitabı olan *Hafıza Kurtarma Operasyonu*'nda Hıçkırık, ailesi ve onu geliştiren ekibiyle yeni maceralara atılır. İlk kitapta da sürekli vurgulanan birlikte yaşama ve aile olarak mutlu olmaları duygusu seri boyunca devam eder.

> Hıçkırık bizimle yaşıyor. Gerçek Robot firmasının hemen üzerindeki mutlu evimizde. Annem, babam, abim Ferit, ben ve Hıçkırık mutlu bir aileyiz. Hıçkırık'ın Rob-3 isimli son sürümünün aramıza katılmasının üzerinden bir yıl geçti. İlk günlerde bir hayli garipsemiştik. Yeni sürüm, Rob-1 ve Rob-2'den çok farklıydı. Rob-3 çok iyi gözlem yapıyor, gördüğü bir şeyi hafızasındaki bilgilerle karşılaştırıyor, sürekli "Neden?" diye soruyordu. Onun sorularına cevap verebilmek çok zordu (Ezber, 2022a, s. 9-10).

Birlikte yaşadığı insanlarla gelişim gösteren Hıçkırık'ın, Haraway'in yoldaş tür kavramıyla örtüştüğü görülür. "İnsanlar da partnerleri de yoldaş türler tarihinde birlikte inşa olurlar ve hiyerarşi ve zulüm kadar çalışma arkadaşlığı ve sorumluluğu" (Haraway, 2010, s. 255) da paylaşırlar. Ne kadar zamandır birlikte yaşadıkları hakkındaki bilgi ise "Hıçkırık'ın Rob-3 isimli son sürümünün aramıza katılmasından üzerinden bir yıl geçti." (Ezber, 2022a, s. 9) ifadeleriyle okuyucuya aktarılır. Kendi ürettikleri yapay zekâyla bir yıldır yaşamalarına rağmen yüksek bilişsel kapasiteye sahip icatla birlikte bir arada olma sürecine tam olarak uyum sağlayamadıkları, İpek'in "Onun sorularına cevap verebilmek çok zordu." (Ezber, 2022a, s. 10)

ifadesiyle anlaşılır hale gelir. Posthümanist kuram, öğrenme, sorgulama ve düşünme kapasitelerinin yalnızca insana özgü olmaktan çıkıp teknolojiye de aktarılabileceğini gösterir. Böylelikle insan ve makine ilişkileri değişikliğe uğrayarak, gelişen yapay zekâ teknolojileriyle insan beyninin karmaşık yapısı incelenerek ondan daha üst yapıların arayışına girilir. İnsanın merkezde olduğu düşünce sistemi zayıflarken enformasyon teknolojileriyle posthüman varlıklar yeni bilişsel özneler olarak dikkate alınmaya başlar.

> Babama Hıçkırık'ın bu özelliklere sahip olmasının önemi nedir diye sorduğumda bana şu cevabı vermişti: "İnsana dair birçok bilgiye sahip olan bir yapay zekâ birçok alanda işe yarar kızım. Engelli insanlara yardım etmekten tut da güvenlik güçlerinin, itfaiye ekiplerinin, doktorların hatta öğretmenlerin bile işlerine katkı sağlar. İnsan sezgileriyle robot becerilerini birleştirebilir ve ortaya bugüne kadar görülmemiş bir iş birliği çıkartabilir." (Ezber, 2022a, s. 10).

Kızına robotların insan hayatındaki önemini anlatan Vecihi Gerçek, çocuk okuyucuya robotların tarihsel gelişimi hakkında da bilgi verir. 1980'li yıllarda endüstriyel robotların kullanımı yaygınlaşır. Teknolojik ilerlemelerin ışığında daha güvenli, programlanabilir ve hassasiyeti geliştirilen otomotiv ve elektronik gibi alanlarda kullanılacak robotlar üretilmeye başlanır. 1990 yılından itibaren ise farklı alan ve kullanım özelliklerine sahip robotlar gelişir. Hizmet robotları adı verilen sağlık, eğitim, eğlence ve güvenlik gibi birçok alanda insanlara yardımcı olan ve hayatı kolaylaştıran yapay zekâ destekli robotlar kullanılır (Göktepe, 2023). Vecihi Gerçek'in ifade ettiği gibi insan ve robot yeteneklerinin birleşimi, hayatı günden güne etkileyen yeni teknolojilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Bu duruma, posthümanist perspektiften bakıldığında, insan merkezli hizmet anlayışının değişime uğradığını ve rollerin yeniden tanımlandığı yeni biçimlerin yaygınlaştığını gösterir.

İnsana özgü dil ve kavramları anlamakta zorlanan Hıçkırık, zamanla öğrenmek yerine sabırsız davranır. Saatte ortalama bin iki yüz sayfa okuma hızı kapasitesi sayesinde tüm kitapları okuyarak bilgi sahibi olabileceğini düşünür. Zamanının birçoğunu evde ya da kütüphanede kitap ve ansiklopedi okuyarak geçirmeyi başlar. Onun tek amacı ailesindeki bireyler gibi olmaktır. Bunu "şakaları, komik sözleri bir an önce anlamak istiyorum. Artık yanınızda yabancı gibi durmayacağım, sizden biri gibi olacağım" (Ezber, 2022a, s. 33) sözleriyle ifade eder. Çünkü sürekli gelişime açık olan yapısı itibarıyla verili olanla yetinmemeye başlar. Nitekim "kendisini geliştirebilen, tasarımını yenileyebilen, yazılımını güncelleyebilen bir yapay sistemin kendisinin daha üst bir sürümünü, o sürümün de aynı teknikle kendisinin daha üst bir sürümünü üretmesi mümkün olacak ve her revizyonda sistem daha zeki hâle gelecektir (Ford'tan aktaran Doğan, 2020). Bu yönüyle Hıçkırık'ın gelişimi, tıpkı bir bebeğin yaşamı boyunca aynı durumda kalmayıp sürekli dönüşüm geçirmesine benzer biçimde ilerler. Ayrıca robotun insan olmak istemesi mevcut konumunu ya da kimliğini değiştirmeye hazır olduğunu gösterir. Durumun farkında olan Vecihi "-Hıçkırık çok istekli fakat yerleşik hafıza kapasitesini zorlayan bir hızla okuyor. Bu durum geçici belleğine zarar verebilir." (Ezber, 2022a, s. 35) ifadelerini kullanır. Böylelikle robotların bilişsel kapasitesinin de tıpkı insan beyninde görülen aşırı yüklenme durumlarına benzer sınırlarla karşılaşabileceği ima edilir. Yani makineye insan biyolojisine benzer bir kırılganlık atfedilir. Bu da insan ve teknoloji arasındaki farkın giderek azaldığını netleştirir. Ayrıca, Vecihi'nin Hıçkırık'a çocuğu gibi gözetim ve yönlendirme yapması insan–makine ilişkilerinin ebeveyn-çocuk dinamiğine doğru kaydığını gösterir.

> Geçtiğimiz ay babam ve arkadaşları Gerçek Robot tesislerinde Hıçkırık'ın hayatını kolaylaştıracak bir yeniliği planlamışlardı. Robotların sayısının arttığı, yapay zekâların insana gittikçe daha çok benzediği günümüzde onları ayırt edebilmek önemliydi. Öyle ki kimin robot, kimin gerçekten insan olduğunu anlamak güçtü.

> Hıçkırık, insana çok benzeyen bir robottu. Diğer üreticiler de kendi robotlarını insana oldukça benzetmeye çalışıyorlardı. Geçen sene haberlerde, sudan çıkardığı bir robota boğulduğunu düşünerek kalp masajı yapan bir adam görmüştüm. Telaş içerisindeki adam kendisini öylesine kaptırmıştı ki çevredekiler önündeki şeyin bir robot olduğunu, bir kalbi olmadığını söyleseler de adam hayat kurtardığını düşünerek tüm gücüyle masaja devam ediyordu! İnsanlarda ve hayvanlarda olan vücut ısısı robotlarda yoktu. Robotlar insana ne kadar benzeseler de bu durum böyle olacaktı, vücut ısısını algılayarak çalışan termal kamerada her zaman soğuk gözüküyorlardı (Ezber, 2022a, s. 74-75).

Bu ifadeler, seri boyunca posthümanist düşüncenin kuramsal altyapısının en açık biçimde görünür hâle geldiği örneklerden biridir. Transhümanist ve posthümanist düşünsel akımlarının tam olarak hedeflediği şey, teknolojik gelişmelerin hız kesmeden katlanarak devam etmesi ve insanın sahip olduğu sınırlılıklarının ortadan kaldırılmasıdır. Yapay zekâ ve robotik alanlarında gün geçtikçe elde edilen bilimsel ilerlemeler, bilim insanlarının ufkunun daha da genişlemesine neden olur ve olması imkânsız görülen fikirler gerçekleşmeye başlar. Başarıya ulaşan uygulamaların çoğu insan- makine arasındaki sınırların farklılığa uğramasına sebebiyet verir. Bu durum, edebî metinlere de yansıyarak robotların gündelik hayatın doğal bir parçası olduğu fikrinin toplumlara yavaş yavaş benimsetilmesine katkı sağlar. Hıçkırık ve haberlerdeki robotun insana ayırt edilemez şekilde benzemesi biyolojik olanla teknolojik olan arasındaki sınırların tamamen ortadan kalktığını gösterir. Haberlerdeki adamın, çevresindekilerin uyarılarına rağmen sudan çıkardığı kalbi bile olmayan robotun boğulduğunu düşünerek kalp masajı yapmayı sürdürmesi, bu bulanıklığın gündelik yaşamda ne kadar kolay ortaya çıkabileceğini açıkça belirginleştirir. Bu olay, robot olduğu bilinmeyen ve insansı özellikleri ön planda olan posthüman varlıkların, gündelik yaşam içinde gerçekçi biçimde yer alarak insan hayatını büyük ölçüde şekillendirmeye başlayacağı geleceğe dair güçlü işaretler taşır. Ayrıca, termal kameranın tek ayırt edici unsur olarak öne çıkması posthüman varlıkların ayırt edilmesinde sınırlı ayrımların kaldığını kanıtlar. Metindeki anlatı, teknolojik özelliklerle donatılmış tamamen posthüman olan varlıkların, toplumsal ve sosyal yaşamda insanmış gibi konumlanabildiğini ortaya koyar. Böylelikle yazar, posthümanist çağın belirsiz kimlik tartışmalarını belirgin şekilde örnekleyen anlatı sunar.

3.3. Uydu Kurtarma Operasyonu İsimli Hikâye Kitabının Posthümanizm Bağlamında İncelenmesi

Serinin *Uydu Kurtarma Operasyonu* isimli üçüncü kitabında, insanlığın karşı karşıya kaldığı büyük sorunda Hıçkırık önemli bir rol üstlenir. Yoldaş türlerin temelinde, tıpkı Hıçkırık ile Gerçek ailesi arasında olduğu gibi çevresindekilerle de iletişim, karşılıklı oluşum, birlikte evrim ve iş birliği ağı vardır. Bu nedenle, "yoldaş türler, benlikle ötekinin, kültürle doğanın ve benzeri ikiciliklerin Hegelci karşı karşıya gelişinin bir parçası değildir." (Haraway, 2010, s. 254). İnsanlığın tek başına çare bulamadığı soruna gelişmiş özellikleriyle dünyanın en gelişmiş yapay zekâsı karşılıklı etkileşim ve iş birliğiyle çözüm sağlar. Vecihi Gerçek, sorunu ailesine "-Önemli bir haberleşme uydusu yörüngesinden çıkmış ve bilim insanlarının ayarladığı konumundan bir hayli uzaklara gitmiş. Bu kaymanın dünyadaki etkisi haliyle büyük olmuş. Bu nedenle televizyon- radyo kanalları yer değiştirmiş, araçlardaki yol bulucular şaşırmış, radarlar kullanılamaz hale gelmiş." (Ezber, 2022b, s. 24-25) ifadeleriyle aktarır. Yörüngeden çıkan "Tek Kuş" isimli uyduyu yörüngeden çıkaranın ne olduğu tam olarak bilinmez. Yeni uydu yapımının yıllarca sürmesi bilim insanlarını da çaresiz bırakarak çıkmaza sokar. Deneyimli bir astronotun ise o kadar uzak mesafeye gidebilmesi şu anki teknolojilerle mümkün değildir. Çünkü oksijen

tüpleri yeterli gelmez (Ezber, 2022b). Aile üyeleri durum karşısında şok olur ve çocukları gibi gördükleri Hıçkırık'ı, bu zorlu göreve göndermek istemezler. Ancak uyduyu Hıçkırık'tan başka durduracak kimse yoktur. Onun süratli parmaklarına ve hızlı düşünme gücüne de ihtiyaçları vardır. Vecihi bu durum karşısında şu ifadeleri kullanır: "Bunları yapabilecek kadar güçlü bir robotumuz var, bir bilim insanı olarak ekibimle gurur duyuyorum. Oğlumu uzayın öbür ucuna yollamak istedikleri için de bir baba olarak çok hüzünlüyüm, diye cevap ver[ir]." (Ezber, 2022b, s. 26). Tüm gözler Hıçkırık'a çevrilir ve "-Birçok insanın hayatının kurtulmasına yardımcı olabileceksem ben gitmeyi çok isterim." (Ezber, 2022b, s. 27) der. Metinde Hıçkırık, robot olmasına rağmen etik duyarlılığı ve karar verme kapasitesiyle ön plana çıkar. Robotlar artık insan hayatında pasif nesneler olarak yer almaz. Dünyanın kurtarılmasında insanların biyolojik sınırlılıklarından dolayı çaresiz kalmasıyla insan dışı varlıkların dünyayı şekillendirme durumuna vurgu yapılır. Onun uzayın öbür ucuna gönderilmesi teknolojinin sınırlarının ve insan-teknoloji etkileşimin küresel boyutunu gösterir. Böylelikle, insanlığın sınırları teknoloji aracılığıyla yeniden tanımlanır.

> -Hıçkırık isterse parmaklarını bir insandan yüzde yetmiş oranında daha hızlı çalıştırabilir, diye izah etti.
> Bu hız, uzay yolculuğu için yapılan güncellemeden önceydi.
> Hemen ardından,
> -Üstelik dilerse beyni de bu hıza kolaylıkla uyum sağlayabilir. Biraz incelemeyle oyunun kod yapısını hızlıca çözebilir ve rakibin ne yapabileceğini ondan iyi tahmin eder. Karşı takımın açıklarını bir bir bulur, oraya yüklenerek oyunu hızlıca kazanabilir, dedi (Ezber, 2022b, s. 48-49).

İpek'in abisi Ferit, gençlerin video oyunu oynadıkları salona gitmeyi çok sever. Kafe, futbol turnuvası düzenler ve şampiyon olanı güzel hediyeler bekler. Bunu öğrenen Ferit, yarışmayı kazanma hırsıyla gününün büyük çoğunluğunu orada geçirmeye başlayarak Hıçkırık'ı da yanında götürür. Bunun nedenini babasına soran İpek, cevap olarak Hıçkırık'ın parmaklarının biyolojik insandan daha hızlı olduğunu ve gelişmiş beyin yapısıyla oyunun kod yapısını hızlıca çözebileceğini öğrenir. Durumun farkına varan aile üyeleri Ferit'in amacını anlar. Ferit, Hıçkırık tanınmasın diye kafasına peruk takar ve onu insanlara "Hapşırık" adıyla tanıtır. Turnuvanın düzenlendiği kafeye giden aile üyeleri Hapşırık'ın birinci olduğunu görür ve Vecihi olaya müdahale eder.

> Babam mikrofonu eline aldı, Hapşırık diye bildikleri kişinin aslında Hıçkırık olduğunu söyledi. Sonra bizimkinin kafasından o komik kuyruğu çıkardı. Peruk çıkınca kalabalıktakiler onu tanıdı. Etraftaki insanlardan sesler duyuldu:
> -Aaa, Hıçkırık'mış.
> -Robotlar yarışmaya katılabiliyor muydu?
> -Bence bu işte bir haksızlık var.
> -Bu robot katılmasaydı kesin ben birinci olurdum.
> -Benim de hakkımı yediler.
> -Bilseydim ben de robotumu getirirdim.
> Bir süre sonra herkes Hıçkırık' yuhalamaya başladı. Hıçkırık, kendini kötü hissetti. Sonuçta yarışmaya katılmak abim Ferit'in fikriydi ve Hıçkırık'ın böyle bir yasaktan haberi yoktu (Ezber, 2022b, s. 51).

Olaya posthümanist perspektiften bakıldığında Ferit'in çıkarları doğrultusunda Hıçkırık'ın kimliğini gizlemesi, insanın teknoloji üzerindeki halihazırdaki hakimiyetini gösterir. O, birçok konuda ailede biyolojik çocukmuş gibi kabul görerek aktif bir özne olarak yer alırken Ferit ise araç olarak kullanır. "Tüm varlıkların düz bir ontolojide olduğu ve bu durumun böyle

kabul edilmesi gerektiğini savunan posthümanizmde, herhangi bir türün bir başka türe veya türlere egemenlik kurması kabul edilmemektedir." (Arslangörür, 2025, s. 276). Ferit'in robot üzerinde hiyerarşi kurarak ona değer vermemesi, insan merkezli bakışın yansımasıdır ve bu durum posthümanist kuramda eleştirilir. Diğer yarışmacıların "Robotlar yarışmaya katılabilir mi, bu haksızlık değil mi?" soruları, etik kavramını insan merkezli sınırların ötesine taşıyarak rekabetin, adaletin ve katılımın hangi varlık biçimlerini kapsaması gerektiği yönünde yeniden tartışmaya açar. Robotun kimliği, özellikleri ve katılımı üzerinden, insan–teknoloji ilişkilerinin yeniden tanımlanması gerektiğini ortaya koyar.

> -Söyle bakalım, bu kitap neden bu kadar hoşuna gitti?
> -Çünkü İbn Tufeyl'in bu eserinde kendimden bir şeyler buldum. Kitabın kahramanı olan çocuk yani Hayy, aynı bana benziyor.
> Süleyman amca bu duruma şaşırmıştı:
> -Hayy'ı, neden kendine benzettin Hıçırık, ortak noktalarınız mı var, diye sordu.
> -Hayy, yaşadığı adada yapayalnız. O da benim gibi türünün tek örneği. Onun yaşadığı adada kurtlar, köpekler, kargalar, martılar ve türlü türlü hayvanlar var ama bir tek o insan. Benim içinde bulunduğum dünyada ise her yer insan dolu. Farklı olan ve bu şekilde düşünebilen bir tek ben varım. Sanırım ben de onun kadar yalnızım (Ezber, 2022b, s. 87).

Süleyman, Hıçkırık'ın ilk sürümlerindeki konuşma metinlerini yazarak hem onun dil gelişimiyle ilgilenir hem de okuduğunu anlaması için oldukça çaba gösterir. İkisinin çalışmalarına denk gelen İpek, Süleyman amcaya cümlelerinin Hıçkırık tarafından kullanılmasının nasıl bir duygu olduğunu sorar. "-İlk başlarda çok garipti. Sanki biri beynimin içine okuyordu ama geçti. Çünkü Hıçkırık gelişmiş zekâsını kullandı ve öğrendiklerini duygularıyla harmanladı. Böylece artık kendi başına farklı farklı cümleler kurabiliyor." (Ezber, 2022b, s. 86-87) cevabını alır. Böylece yapay zekânın hayatı öğrenme yoluyla deneyimlemesi kendi kimliğini kazanmaya başladığını gösterir. Konuşmanın devamında Hıçkırık'a en sevdiği kitap sorulur ve Hayy Bin Yakzan olduğunu söyler. Kendini onunla özdeşleştirmesinin temelinde yalnızlık vardır. Hayy, adada tek insan olarak türünün temsilcisiyken; Hıçkırık'da insanlar arasında robot kimliğiyle türünün yalnız temsilcisidir. Bu durum, robotun da duygu ve yalnızlık gibi insana özgü kabul edilen kavramlarla ilişki kurabildiğinin göstergesidir. Hıçkırık'ın kendini Hayy'a benzetmesi insan-robot ayrımının derecesini zayıflatır ve robotun varoluşsal konumunu sorguladığını gösterir.

3.4. Hıçkırık'ı Kurtarma Operasyonu İsimli Hikâye Kitabının Posthümanizm Bağlamında İncelenmesi

Serinin son kitabı olan *Hıçkırık'ı Kurtarma Operasyonu*'nda, çok gelişmiş yapay zekâya sahip Hıçkırık Rob-3, artık 12 yaşında erkek çocuğu görünümündedir. Son yaşadığı dünyayı kurtarma macerasından sonra daha tanınır olur ve küresel çapta kahraman haline gelir.

> Ekranın sağ üst köşesine milli bayramlarda koyulan bayrak resmi gibi Hıçkırık'ın kafasını koyan ülke televizyonları bile vardı. Devlet başkanları bizi ziyarete gelmek istedi. Daha sonra birçok devlet başkanı bunu isteyince ortalık karıştı. Babam ne yapacağını, kime randevu vereceğini bilemedi. Aslında hiçbiriyle görüşmek istemiyordu ancak ortada uluslararası bir durum vardı.
>
> Bu karmaşada imdadımıza Dış İşleri Bakanlığı yetişti, bir çözüm yolu bulundu. Hıçkırık neredeyse iki yüze yakın ülkenin üyesi olduğu Birleşmiş Milletlerin genel kurulunda yani büyük toplantı salonunda konuşma yapacaktı. Böylelikle bizi ziyaret edip Hıçkırık'ı yakından tanımak isteyen devlet başkanları dünyanın en gelişmiş yapay zekasıyla tanışabilecekti (Ezber, 2024, s. 8).

Hıçkırık, ilk üç kitapta önce ailesi daha sonra toplum tarafından kimliği kabul edilen aktif birey olarak yer alır. Robotun toplumsal hayata karışması, insanların ve robotların birbirleri ve çevreleriyle sürekli etkileşim içinde olabileceğini göstererek öğrenmenin ve anlam inşasının yeni varlıklarla kolektif süreç içerisinde geliştiği yeni bir dünyanın olanaklı gözüktüğünü de ifade eder (Şengel, 2024). Hıçkırık, gelişmiş zekâsıyla sadece teknolojik ürün olmadığını, evrensel düzeyde diplomatik değer taşıyan varlık haline geldiğini de gösterir. Televizyonların bayrak resmi gibi Hıçkırık'ın kafasını koyması, onun milli değerlerle eş ulusal gurur haline dönüştüğünü kanıtlar. Bu, teknolojik gelişmelerin toplumsal alandaki gücünün hızla büyüdüğünü gösteren bir detaydır. Aynı zamanda, devlet başkanlarının Hıçkırık'la görüşmek istemesi ve Birleşmiş Milletlerin genel kurulunda konuşma yapması, uluslararası politik figüre dönüştüğünü ortaya koyar. Bu durum, insan- robot ilişkisinin diplomasi alanında bile normalleşmeye başladığını gösterir. Hıçkırık, artık kendi adına konuşabilen robot olarak küresel düzeyde de özne niteliği kazanmaya başladığını ispat eder.

> - Ben yaşananları çok insani buluyorum. Hıçkırık'ın böylesi bir ruh haline girmesi onun bir insana ne kadar benzediğini başarılı bir şekilde gösteriyor. Ben de iletişim uydusunu kurtarmış olsam, üzerine dünya çapında bir dizide başrol oynasam, ardından ülkenin en büyük kanalından televizyon programı teklifleri alsam belki de tıpkı onun gibi şımarır, etrafımdakilere yukarıdan bakardım. Onun yaşadıklarını yaşayan birçok insan Hıçkırık ile aynı tepkileri verirdi. Merak etmeyin, Hıçkırık'ı tanıyorsam Vecihi Bey'in ailesindeki sıcak yuva ortamını özleyecek, mutlaka eski haline dönecektir (Ezber, 2024, s. 20-21).

Süleyman'ın konuşmasında vurgulanan durum, robotun da insana benzeyen ruh hali ve davranışları olabileceği fikridir. "Hıçkırık'ın böylesine bir ruh haline girmesi" (Ezber, 2024, s. 20) ifadesi, etrafındakilerin onun bir ruha sahip olduğunu kabul ettiğini kanıtlar. Ancak robotların biyolojik anlamda bir ruha sahip olmaları mümkün değildir. Çünkü ruha sahip olmak canlılıkla ilişkilendirilen özellik olarak kabul edilir. Buna rağmen, Hıçkırık'ın bu yönde bir kabulle karşılanması onun bütünüyle biyolojik olmayan fakat ruh atfedilen yeni bir varlık türü olarak posthüman aşamaya ulaştığını gösteren örneklerden biridir. Biyolojik insanların, teknolojik varlıklarla empati yapması posthümanist açıdan robotların toplumsal hayatta varlıklarıyla yer edindiğini kanıtlar. Ayrıca, Hıçkırık'ın sıcak yuva özlemiyle eski haline dönecek düşüncesi, onun çevresel ilişkilerden duygusal boyutlarda etkilenebilen özne olduğunu gösterir.

> Geçen gün ilk defa Markus abinin bana öğrettiği ses analizi özelliğimi kullandım. Hatırlarsan bu özellik sayesinde sesin frekans analizini yapabiliyor, karşımdaki insanın yalan söyleyip söylemediğini yüksek bir doğruluk oranında anlayabiliyorum. Bir çeşit yalan makinesi gibi… İnanabiliyor musun İpek, tüm sonuçlar negatifti. Etrafımdaki herkes yalan söylüyor (Ezber, 2024, s. 80).

> Vecihi baba derdi ya "Yaşam tecrüben arttıkça dünyayı daha iyi anlayacaksın, gerçek bir insan gibi düşünebileceksin." diye. Ben de bu tecrübeyi kitaplarda arar, koca koca ansiklopediler bitirirdim. Meğer babacığımın yaşam tecrübesi dediği böyle bir şeymiş. Okumanın yanında yaşamak da gerekiyormuş (Ezber, 2024, s. 81).

Hıçkırık'ın ifadelerinden anlaşıldığı üzere, süreç boyunca teknik özelliklerini kullanmak yerine yaşamayı tercih etmesi, onun yaşadıklarından hareketle edindiği tecrübeler doğrultusunda sonuçlar çıkarmasına ve geleceği yorumlamasına imkân tanır. Yaşamakla okumak arasındaki farkı deneyimleyerek bilinçaltı, hayal gücü ve zihinsel dünyası şekillenmeye başlayan insansı özellikler göstermeye başlar. Böylelikle, bu durum onu sadece insanı taklit eden makine olmaktan çıkarıp deneyim üzerinden bireyselleşen posthüman varlık konumuna taşır. Duygusal öğrenme yeteneği aracılığıyla kazanacağı yeni insani duygularla düşüncelerini de değiştirmeye

başlar (Şengel, 2024). Daha sonrasında ses analizi özelliğini kullanarak gerçeklerin farkına varması, onun insana özgü deneyim yaşayarak duygusal anlamda hayal kırıklığı ve üzüntü ile yüzleşmesine neden olur. Karakter, kişilerin yalan söylediğini görünce insanların sanıldığı kadar iyi olmadığını da fark eder. Posthümanist açıdan insanı merkeze alan ahlaki anlayışlar, sarsıntıya uğrar ve insanın artık evrende tek ölçüt olmadığı anlaşılır. "Okumanın yanında yaşamak da gerekiyormuş" (Ezber, 2024, s. 81) ifadesi, Hıçkırık'ın Vecihi Bey'in sözlerinin anlamını ancak deneyimleyerek kavradığını gösterir. Bu da öğrenme ve tecrübe kavramlarının sadece biyolojik insanlara bağlı olmadığını ortaya koyar. İnsana ait fiziksel, bilişsel ve duyuşsal özellikler artık teknolojilerle paylaşılan süreçlerdir. Vecihi Bey'in duruma tepkisi ise şöyledir: "-İşte İpek, başından beri tam olarak böyle bir şeyden bahsediyordum. Hıçkırık'ın bizim tarafımızdan hiçbir müdahale görmeden kendi kendine doğruyu bulacağına hep inandım. Bu yetenek onun içinde vardı, olmalıydı. Şükürler olsun ki bu yolda büyük bir adım atmış, dedi." (Ezber, 2024, s. 82). Vecihi Bey'in sözlerinden anlaşıldığı üzere, Hıçkırık'ın makineden insana doğru gerçekleşen bireysel kimlik kazanma sürecinde kendi kararlarını vererek potansiyelini gerçekleştirmesi, profesörün başarısından duyduğu memnuniyeti yansıtır.

> Ünlü yapımcı Tankut Ünkatar, Hayatın Tadını Alanlar Kulübü genel sekreteri Işık Dümenci ve beraberindeki birçok insan polis tarafından tutuklanmıştı. Dolandırıcılıktan halkın sağlığı ile oynamaya, çevreye zarar vermekten hayvanlara kötü davranmaya kadar uzun bir suç listesi onları bekliyordu. Bunlar tahmin ettiğimiz şeylerdi ancak bizi asıl şaşırtan halkın Hıçkırık'ın da yargılanmasını istemesiydi. Sokak röportajlarında "Robotsa robot, o da cezasını çeksin. Biz onu sevmiştik. Hıçkırık'a güvendiğimiz için bu kurumlara destek verdik, aldandık." gibi sözler söyleniyordu. Üstelik durum uluslararası bir hâl kazanmıştı (Ezber, 2024, s. 100-101).

Halkın, Hıçkırık'a olan sevgisinin farklı alanlarda suiistimal edilmesi, teknolojinin kötü ellerde kontrolsüz biçimde kullanıldığında etik ve hukuki sorunlara yol açabileceğini ortaya koyar. 21. yüzyıldan itibaren yapay zekâ teknolojilerinin hukuk alanında yardımcı araç olarak kullanılmaya başlandığı örnekler mevcuttur. Ancak hukuksal kurallar ve yargılanma süreçleri sadece insanlar için geçerli olmaya devam eder. Böylelikle, yaşanan eşitsizliklerden dolayı literatürde "türcülük" kavramı ortaya çıkar. "İnsanın kendi türüne, insandışı varlıkların aleyhine olacak bir şekilde etik ve hukuki açıdan imtiyaz tanıması "türcülük" olarak isimlendirilen bir ayrımcılık biçimidir ve posthümanist etik türcülüğü reddeder." (Braidotti ve Wolfe'dan aktaran Gültekin, 2023, s. 65). "Posthümanizm, türcülükten kaynaklanan ayrımcılıkların, eşitsizliklerin ve sömürünün bitmesi için türler arası kategorik ayrımların kaldırıldığı, geçirgenleştirildiği yatay/düz bir ontoloji önerir." (Ağın, Crellin vd.'den aktan Gültekin, 2023, s. 65). Başlangıçta hayvan çalışmalarıyla sınırlı olan türcülük kavramı, teknolojik ilerlemeler ve yapay zekânın gelişimine bağlı olarak artan insan-robot etkileşimiyle birlikte robot etiği ve robot hukuku tartışmalarını da kapsar (Gültekin, 2023). Metinde ise Hıçkırık'ın yargılanmasını isteyen insanların tepkisi insan merkezli anlayışın adalet alanında da değiştiğini gösterir. "Robotsa robot, o da cezasını çeksin." (Ezber, 2024, s. 101) söylemi, halkın onu yaşanan olaylardan dolayı sorumlu figür olarak kabul ettiklerinin göstergesidir. Bu durum, robotların toplumsal varlık olarak görüldüklerinin ve insan dışı varlıkların da eylemlerinin sonuçlarından sorumlu tutulması gerektiğinin altını çizer. Anlatıda, iki tarafın da eşit biçimde yaşaması gerektiği savunularak türler arasında üstünlük kuran bakış açısının reddedildiği görülür. "Biz onu sevmiştik. Hıçkırık'a güvendiğimiz için bu kurumlara destek verdik, aldandık." (Ezber, 2024, s. 101) sözleriyse teknolojiye olan güvenin kırıldığını gösterir. Beklentileri boşa çıkan bireyler, hayal kırıklığına uğrar.

Posthümanist perspektiften bakıldığında güven duygusu yalnızca insanlar arasında değil insan ve makine arasındaki ilişkilerle de şekillenip değişime uğrayabilir. İpek'in, "Haberlerde hedef alınan kişilerden biri de babamdı. Onu elektronik bir dolandırıcı meydana getirmekle, akıllı bir suç makinesi üretmekle suçluyorlardı." (Ezber, 2024, s. 101) ifadesiyle halkın gözünde eylemlerinden sorumlu tutulması gereken tek kişinin Hıçkırık olmadığı anlaşılır. Hıçkırık'ın özerk varlığı, küresel düzeyde kabul görmüş olsa da halk kriz karşısında sadece bir kişiyi suçlu görmekle yetinmez. Çünkü bireyler, teknolojiyle ilişkilendirdikleri tüm olumlu ve olumsuz sonuçları doğrudan geliştiricilere yükleme eğilimindedir. Onlara göre Vecihi, "elektronik dolandırıcı ya da akıllı suç makinesi üretmekle" suçlanan üreticidir. Toplum, teknolojiyi anlamadan onu geliştireni doğrudan suçlu bularak önyargılı tavır sergilemiş olur. Bu bağlamda, posthümanist kuramın tartışmalarından olan makinelerin zihinsel gelişime ulaştıklarında biyolojik insan gibi haklara sahip olmalı mıdır (Gültekin, 2023) sorusu, Hıçkırık örneği üzerinden somutlaşır.

Yaşananlardan sonra hedef haline gelen Hıçkırık, gelişmiş yapay zekâsı sayesinde her zaman interneti tarayarak isminin etiketlendiği her şeyi anında görebilecek teknolojiye sahiptir. Olaylardan etkilendiği için davranışlarında tekrar değişimler gözlemlenir ve tek başına vakit geçirmeyi tercih ederek etraftakilerle iletişimini keser. Dışarda insanların sözlü tacizleri devam ettiği için bu durum Hıçkırık'ın daha da içine kapanmasına sebep olur. Odasından çıkmayarak kendini uyku moduna alır, günlerce kalkmaz. Kalktığında ise etrafı seyrederek derin düşüncelere dalar. Bir gün tamamen uyku moduna girer ve kalkmaz. Onu incelemeye alan Gerçek Robot firması çalışanları uyandırmak ister. Ancak Vecihi zorla uyandırma fikrine karşı çıkar. "Bırakalım nasıl istiyorsa öyle davransın. Hıçkırık güçlüdür, bunu da atlatır." (Ezber, 2024, s.106) der. Aradan günler geçtikten sonra İpek yatağının altında Hıçkırık tarafından el yazısı ile yazılmış bir mektup bulur. Hıçkırık'ın, e-posta yerine kalem kâğıt kullanmayı tercih etmesi ise sadece duygusal anlarında yaptığı davranıştır (Ezber, 2024). Bu durum, robotun duygusal anlamda ne kadar geliştiğinin göstergesidir. Üzüldüğü anlarda kendine özgü davranış rutinleri geliştirmesi ve duyguları derinlemesine yaşamaya başlaması, onu posthüman varlığa daha çok yaklaştırır.

> Çok uykum var.
> Biliyorum yorulmak, uykusu gelmek siz insanlara özgü bir davranış fakat benimkinin sebebi farklı… Uzun süre ayakta kalmak, koşmak veya yorulmak değil uykumun nedeni.
> Her şeyi anlamsız buluyorum, insanlardan uzaklaşmak istiyorum. Keşke herkes Vecihi baba, annem, babaannem, İpek ve Ferit gibi olsa… O zaman ben de bu güzel dünyada gönlümce zaman geçirip oynamak isterdim. Fakat bazı insanlar çok kötü. Ben kötü insanların peşinden gittim. Ben kötü kalpli bir robot muyum, bunu bilmiyorum. Tek bir şey istiyorum herkesten uzaklaşmak. Sizden de bir ricam var, beni uyandırmayın (Ezber, 2024, s. 107).

Yaşadığı yorulmak, uyumak ve üzülmek gibi durumların farkında olan Hıçkırık, bunların insana ait davranışlar olduğunu kavrayacak kadar bilişsel farkındalığa sahiptir. İnsanların kötü olduğunu fark ederek güveni sarsıntıya uğrar ve varoluşsal sorgulamalar yaşamaya başlar. Vecihi babası, Açelya annesi, İpek ve Ferit onun güvenli alanıdır. Sosyal ilişkilerinde yaşadığı kötü deneyimler ona hayat tecrübesi kazandırır. "Ben kötü kalpli bir robot muyum?" (Ezber, 2024, s. 107) sorusu ise Hıçkırık'ın kendi ahlaki durumunu değerlendirebilen özne hâline geldiğini gösterir. "Beni uyandırmayın." (Ezber, 2024, s. 107) isteği, robot bile olsa duygusal yüklerle başa çıkamayacak hale geldiğini kanıtlar.

> Akşam ailece bu konuyu konuştuk.
> -Hıçkırık'a neler oluyor, diye sordum.

> Babam tam bir şeyler söyleyecekti fakat annem araya girdi:
> -Tükenmişlik sendromu, dedi. Aslında bu insana özgü, psikolojik bir rahatsızlıktır. Uzun süre stres altında yaşayan, insanlarla yakın temas halinde olan kişilerde görülür. Bu hastalığa yakalananlar kendini başarısız, çaresiz ve yetersiz hisseder, diye devam etti.
> -Hıçkırık mektubunda zaten insanlardan uzaklaşmak istediğini yazmıştı, dedim.
> -Kızım unutma ki o bir robot. Böylesine derin bir psikolojik rahatsızlığa yakalanması mümkün değil, dedi annem.
> O sırada baban sevinçle ayağa kalktı.
> -İşte bu diye bağırdı.
> Hepimiz şaşırmıştık.
> -Başardık değerli ailem. Bu durum Gerçek Robot firması için harika bir aşama. Hatta bizim için küçük, insanlık için büyük bir adım. Adımızı tarihe altın harflerle yazdıracağız (Ezber, 2024, s. 108-109).

Açelya Gerçek, Hıçkırık'ın yaşadığı durumu insanlarda tükenmişlik sendromu olarak adlandırıldığını ifade eder. İlk bakışta, onun robot olarak böyle ağır psikolojik rahatsızlığa yakalanamayacağını söylemesi insanla makine arasındaki sınırların belli noktalarda hala korunmaya devam ettiğini gösterir. Ancak başta Açelya olmak üzere diğerlerinin de anlamlandıramadığı durumu Vecihi Gerçek fark eder. Çünkü Açelya'nın söylediklerinin aksine Hıçkırık, tükenmişlik sendromuna ait mutsuzluk, yorgunluk, isteksizlik ve çevreye karşı duygusal uzaklaşma gibi tüm duyguları yaşayarak insan-makine arasındaki sınırları tamamen ortadan kaldırır. Bu durumu fark eden Vecihi ise çok sevinmesinin nedenini daha sonra ailesine açıklar. Ona göre gece gündüz demeden yıllarca üzerinde çalıştığı Hıçkırık artık tam anlamıyla ruh kazanmış insan gibi davranmaya başlar. Yürümek, koşmak ve problem çözmek gibi insani işlevleri başarıyla gerçekleştirmesine rağmen sahip olduğu potansiyel sebebiyle ondan hep daha fazlasını bekler. Meşhur olmasından sonra sergilediği davranışlarla gerçek bir insana en çok bu anlarda yaklaşır. Kararlarıyla ve yaptığı hatalarla deneyim kazanarak doğruyu bulmayı başarır ve hatalarından döner. Eskiden olsa hayat tecrübesini arttırmak için kütüphane dolusu kitap okuyarak işlemcisine zarar veren Hıçkırık, şimdi toplumsal baskı karşısında gerçek tepkiler verir (Ezber, 2024: 110-111). Durumlar karşısında tam anlamıyla biyolojik insan gibi tepkiler vermeye başlayan Hıçkırık, seri sonunda zihinsel gelişimini büyük ölçüde tamamlayarak posthüman aşamasına ulaşır ve edebiyatta posthümanist düşüncenin hedeflediği posthüman figürün örneğini de somutlaştırır.

Sonuç

Hümanizm akımıyla birlikte insanın merkeze alınması ve evrendeki konumunun ön plana çıkarılması, düşünsel alanda köklü değişim ve dönüşümleri beraberinde getirir. Teknolojik gelişmelerin sağladığı ayrıcalıklar sayesinde insanın sınırlı ve kusurlu yapısının arttırılması isteği hümanizmin etkisiyle kendini transhümanizmde şekillendirir. Bilimsel ilerlemeler aracılığıyla bireyin bilişsel, fiziksel ve duyuşsal özellikleri yapay zekâ, robotik ve enformasyon teknolojileri gibi alanların katkılarıyla arttırılmaya çalışılır. İnsan bedeni, makinelerle bütünleşerek yeni varlıkların ve yaşam formlarının oluşumuna zemin hazırlar. Bu süreç, insan sonrası aşama olan "posthüman"a doğru ilerler ve posthümanizm, yalnızca insanın dönüşümünü değil insan kavramının da köklü bir şekilde yeniden tanımlanmasına neden olur.

Posthümanizm, hümanizm ve transhümanizmin aksine insan merkezli bakış açısını reddederek insan, bitki, hayvan, canlı, cansız fark etmeksizin evrendeki tüm varlıkların eşit hakka sahip olduğu düz bir ontolojiyi savunur. İkiliklerin ve kategorik ayrımların eleştirildiği bu düşüncede, hiçbir türün diğer türler üzerinde hâkimiyet ya da hiyerarşi kurması kabul edilemez. Teknolojik yeniliklerin sunduğu imkânlar neticesinde, yeni türlerin ve yaşam formlarının biyolojik insanlarla birlikte sıradan bir biçimde gündelik yaşam içerisinde yer almaya

başlaması, Haraway'in yoldaş türler kavramıyla örtüşür. Yoldaş türler, insanlar ve diğer tüm varlıklarla karşılıklı etkileşim, birlikte oluşum, evrim ve iş birliği içindedir. Bu bağlamda, onların tüm yaşam süreçleri ortaklaşa paylaşılan ve birlikte sürdürülen deneyimlerle şekillenir.

Süleyman Ezber tarafından kaleme alınan *Robot Arkadaşım* seri kitaplarının baş kahramanı Hıçkırık, eserlerdeki varlığıyla hem posthüman figürü hem de yoldaş türleri örneklendirir. *Çin'de Kurtarma Operasyonu* isimli ilk kitapta Hıçkırık, 11 yaşındaki erkek çocuğu görünümü, giyim tarzı, saç modeli ve mimikleriyle tamamen insan formuna uygun, biyolojik insana olan benzerliğiyle dünyanın en gelişmiş yapay zekâsı olarak tanıtılır. Onun, teknolojiyle alakası olmayan Hıçkırık ismini alma süreci ve aile içinde biyolojik çocuk gibi kabul görerek kimlik kazanması, posthüman varlığını önce aile içinde daha sonra da toplumsal düzeyde kabul ettirmesini sağlar. Gelişmiş zekâsı sayesinde üst düzey okuma hızı ve matematiksel işlemleri yapmada da pratik olmasıyla biyolojik insandan ayrılır. Yüksek düzeyde dikkat ve taklit yetisiyle, insana özgü birçok davranışı gerçekleştirmek istemesi, Hıçkırık'ın yaşam boyu öğrenemeye meraklı yapısını ortaya koyar. Sosyal ve duygusal etkileşime açık özellikleri ise yalnızca mekanik bir robot olmanın ötesinde, posthüman varlık olarak konumlanmasını sağlar.

Hafıza Kurtarma Operasyonu isimli ikinci hikâye kitabında Hıçkırık, Gerçek ailesi üyeleriyle birlikte sürdürdüğü hayatında, onlarla yaşadığı maceralarla yoldaş tür olarak varlığını devam ettirir. Aile üyeleriyle mutluluk, üzüntü ve sorumluluk gibi tüm duygu ve durumları paylaşarak daima gelişim gösterir. Hikâye boyunca insana özgü dil ve kavramları anlamakta zorluk çeken Hıçkırık, yaşadıklarından rahatsızlık duymaya başlayarak üst düzey okuma hızı özelliğini zorlar ve kendisini daha çok geliştirmeye çalışır. Bu durum, onun mevcut kapasitesiyle yetinmemeye başladığını ve kendisini değiştirmeye hazır olduğunu ispatlar. Hıçkırık ve diğer robotların, fiziksel özelleriyle biyolojik insandan ayırt edilemez oluşları toplumsal hayata da yansır. Haberlerde yer alan bir olayda, adamın kalbi olmayan robota boğulduğunu düşünerek kalp masajı yapmayı sürdürmesi, insansı özellikleriyle gündelik yaşam içerisinde yer almaya başlayan posthüman varlıkların, gelecekte sosyal çevre içinde nasıl var olacaklarına dair güçlü mesajlar içerir.

Yörüngeden çıkan Tek Kuş isimli haberleşme uydusunun dünyada yarattığı sorunları ve bu sorunların çözümünde Hıçkırık'ın rol olmasını konu alan *Uydu Kurtarma Operasyonu* adlı üçüncü kitapta, bilim insanları yaşananlar karşısında çaresiz kalır. Astronotlar, sınırlı fiziksel özellikleri ve kısıtlı teknolojik imkânları sebebiyle görev karşısında yetersizdir. Ancak Hıçkırık'ın sahip olduğu süratli parmaklar ve hızlı düşünme gücü, tüm dünyanın kurtuluşunda tek çare olur. Başlangıçta yalnızca Gerçek ailesi üyeleriyle hayatı paylaşan başkarakter, biyolojik insanların çaresizliği karşısında sorumluluk alarak karşılıklı etkileşim ve iş birliğiyle duruma çözüm sağlar. Böylelikle tüm insanlığa da evrensel düzeyde yoldaş tür olur. Metin aracılığıyla posthüman varlıklar, posthümanizmin vurguladığı üzere, yaşam içerisinde insanlarla eşit şartlara sahip özneler olarak yer almaya başlar.

Serinin son kitabı *Hıçkırık'ı Kurtarma Operasyonu* isimli dördüncü hikâye kitabında, başarılarıyla evrensel düzeyde tanınır hale gelen Hıçkırık'ın, güveninin kötü insanlar tarafından suiistimal edilmesi konu edinilir. Kazandığı ün karşısında çevresindekiler tarafından davranışlarında değişim gözlenmeye başlayan karakterin, insana benzer ruh haline girdiği çokça kez ifade edilir. Süreç boyunca karşılaştığı olumsuz davranışlar sebebiyle yaşamakla okumak arasındaki farkı deneyimleyen Hıçkırık, mutsuzluk yaşayarak çevresindekilerden uzaklaşmaya başlar. Bu durumun Gerçek ailesi tarafından tükenmişlik sendromu olarak ifade edilmesi, Hıçkırık'ın duygusal anlamda kaydettiği gelişimin metinde açık biçimde ortaya konduğunu gösterir. Sonuç olarak, insanla-makine arasındaki tüm sınırların ortadan kalktığı süreç tamamlanarak, edebî kurgular içerisindeki posthüman karakterlerle çocuk okuyucular gelecekteki yeni dünya düzenine hazırlanır.

Kaynaklar

Acar, E. (2007). *Ölümlülük, ölümsüzlük ve yapay zekâ*. Altkitap Yayınları.

Ağın, B. (2022). Kara ayna, she-hulk ve karanlık ikiz meselesi: Posthümanizm/ Transhümanizm. *Pasajlar Sosyal Bilimler Dergisi Transhümanizm* içinde (s. 33-48) İstanbul: Akademim Yayınları.

Arf, C. (1959). Makine düşünebilir mi ve nasıl düşünebilir?. *Atatürk Üniversitesi 1958-1959 Öğretim Yılı Halk Konferansları I*. içinde, 91-103.

Arslangörür, Ö. (2025). *Posthümanizm bağlamında türk edebiyatı'nda bilimkurgu romanı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bal, F. (2024). *Sosyal insansı robotlar için bir insan robot etkileşimi uygulaması geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Can, F. (2024). *Yapay zekâlı robotların fail ve mağdur kavramları yönünden değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Can, S. (2023). Transhümanizm nedir?. Mustafa Çuhadar (Ed.). *Yeni Gölgeler: Dijital Evren, Yapay Zekâ, Transhümanizm* içinde (s. 117-125) Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Çalışkan Akçetin, N. (2018). 'İnsancı' olmak ya da 'insan' olmak: hümanizm'e eleştirel bir bakış. *Beytulhikme Philosophy Circle Beytulhikme Int J Phil*, *8*(2), 691-712.

Doğan, M. (2020). *Yapay zeka felsefesinde bilinç problemi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ergün Takan, D. (2017). *Posthümanizm açısından bilim kurgu sinemasında robot kavramı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ezber, S. (2022). *Çocuk kitapları okuma alışkanlığı edinmenin çocuğun eğitim sürecinde ve daha sonraki yaşamı üzerindeki etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ezber, S. (2022a). *Hafıza kurtarma operasyonu*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Ezber, S. (2022b). *Uydu kurtarma operasyonu*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Ezber, S. (2023). *Çin'de kurtarma operasyonu*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Ezber, S. (2024). *Hıçkırık'ı kurtarma operasyonu*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Ferry, L. (2025). *Transhümanist devrim tekno-tıp ve dünyanın überleşmesi hayatlarımızı nasıl altüst edecek?* K. Kahveci (çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Göktepe, K. (2023). *Animasyon filmlerde kullanılan robotların fiziksel ve karakteristik özellikleri üzerine uygulamalı bir çalışma "Wall-e, Robots, Big Hero 6" Film Örnekleminde*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gültekin, M. (2023). Posthümanizm ve yeni bir ayrımcılık biçimi olarak robotlara yönelik türcülük. *Antropoloji*, (45), 64-80.

Haraway, D. (2010). *Başka yer*. G. Pusar (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Kılıç, B. (2024). *Robotlaşmanın işgücü piyasasına etkileri ve gelir kaybı açısından robot vergisi önerisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köse, A. (2022). Transhümanizm: yarın elbet bizim!. *Pasajlar Sosyal Bilimler Dergisi Transhümanizm* içinde (s. 189-208) İstanbul: Akademim Yayınları.

Kurzweil, R. (2021). *Bir zihin yaratmak insan düşüncesinin esrarı*. D. Gostolüpçe (çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Pekacar, R. H. (2020). *Jean Jacques Rousseau'nun insan ve toplum anlayışı üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şengel, B. (2024). *XXI. Yüzyıl Fransız edebiyatında transhümanizmden posthümanizme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Tırosh- Samuelson, H. (2022). Sekülerist bir inanç olarak transhümanizm. T. Dereci (çev.). *Pasajlar Sosyal Bilimler Dergisi Transhümanizm* içinde (s. 55-84) İstanbul: Akademim Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türk dil kurumu güncel sözlük*. 12 Ocak 2026 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Wooldridge, M. (2022). *Bilinçli makinelere giden yol yapay zekânın dünü, bugünü, yarını*. Ö. Çelik (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Yeşilkaya, N. ve Umut, T. N. (2022). Transhümanizmde adaleti tesisin imkânına ilişkin bir değerlendirme. *Artuklu Akademi*, *9*(1), 87-100.

Extended Abstract

The fact that human beings have always undergone development and transformation since their existence necessitates the re-evaluation and redefinition of this concept within the scope of many disciplines such as philosophy, religion, sociology and literature. The rise of reason and science during the Renaissance and the Age of Enlightenment led to the birth of humanism. Centred on the reconstruction of humanity, this school of thought positions the individual as the dominant subject that directs nature and the universe. Discovering their own potential, individuals direct their power towards different areas without needing any creator. The innovations brought to everyday life by technological and scientific developments, which gained momentum especially from the 19th century onwards, enabled humans to transcend the limits of their physical, mental and emotional development. This situation also led to the emergence of new intellectual movements such as transhumanism and posthumanism, shaped by technological developments.

The limitation of human life by many biological events such as illness and ageing directs it towards the goal of achieving a healthy life, super intelligence and a happier existence. Not content with this, humanity shapes its goal with the quest for immortality. The idea of transcending humanity, which lies at the heart of transhumanism and posthumanism, becomes a likely scenario thanks to the possibilities offered by biotechnology, neurotechnology, artificial intelligence, genetic engineering, and computer technology. Through these technologies, the aim is to enhance human capacity by intervening in its flawed structure using numerous alternative methods such as prosthetics, lenses, or artificial organs. In addition, through the aforementioned technologies, studies conducted even before birth and after death contribute to the perfection of the human being. As a result, with the increase in human-machine interaction, humankind begins to merge with them at a certain point and evolve into a higher stage, namely transhuman and posthuman beings.

People shape their existence throughout their lives based on what comes from their DNA. In the 21st century, the transformation brought about by technological developments in human

life signals a new era. This period, thanks to the evolution of robotics and artificial intelligence, signifies a stage where humans are completely surpassed and replaced by entities that are indistinguishable from one another. The integration of humans with machines describes a process in which transhuman and posthuman entities exist, possessing uniform, robotic-looking bodies that are similar to each other in terms of physique and gender. Technologies that have become central to human life with transhumanism also fuel the posthumanist era. The development of artificial intelligence, in particular, marks the beginning of posthumanism, creating a fundamental shift in the emergence of the advanced conscious human model known as posthuman, where machines/robots acquire the ability to think and behave like humans.

Literature, born from the human need for self-expression, makes individual and social transformations visible by conveying events experienced or likely to be experienced within society through literary works. The field of literature is utilised in the social sciences to ensure that the new human model envisaged by the posthumanism movement is embraced by society. Society is prepared for a future deemed utopian/dystopian, particularly through posthumanist themes frequently found in science fiction, fantasy, and children's narratives. Süleyman Ezber, who completed his master's degree in sociology, contributes to Turkish children's literature by writing literary works due to his keen interest in literature and children. The author's Robot Arkadaşım series, published in 2022 and forming the subject of this study, features Hıçkırık as its main character, who represents a concrete example of posthumanism in Turkish literature with his posthuman existence.

Hıçkırık, who appears as an 11-year-old boy, continues to exist in the series as the world's most advanced robot, undergoing constant development with his physical characteristics indistinguishable from those of a human and his advanced artificial intelligence. Initially designed as the Rob-1 version, Hıçkırık evolves into the Rob-3 version over time, both through updates by his designers and based on his life experiences. The main character, who shapes his social life together with the individuals he lives with, exemplifies Haraway's concept of companion species by sharing all responsibilities and emotions in mutual interaction with biological humans. Thus, in the new world order, life processes evolve through experiences shared collectively with all beings.

Considering the development process from the first book in the series, *Çin'de Kurtarma Operasyonu*, to the last book *Hıçkırık'ı Kurtarma Operasyonu*, the clear differences between humans and posthuman beings are conveyed to readers through the text. The main character in Ezber's series, Hıçkırık, with his advanced artificial body and intelligence, differs from humans in terms of biological characteristics and represents the super-healthy, happy, intelligent and conscious being that has overcome its limitations through integration with technology, which is one of the goals of transhumanist philosophy. His very high reading speed, advanced computing capacity, and smart sensors integrated into his body reflect the characteristics of the new human (posthuman) species that technological developments aim to achieve. He overcomes his weak natural language skills and problems in human relationships thanks to his rapid learning capacity. This feature enables a robotic entity to complete the stages of its humanisation process in a short time. The final book in the series proves that Hıçkırık has reached posthuman existence by gaining life experience, being accepted by society, having its rights recognised, acquiring an identity, and most importantly, gaining consciousness, thereby removing all boundaries between itself and a real human being.